Podpora talentovaných žáků v Plzeňském kraji
registrační číslo: CZ.1.07/1.2.03/02.0001

SBORNÍK

ODBORNÝ SPOLEČENSKOVĚDNÍ KEMP

21. - 25. SRPNA 2017

WWW.PODPORATALENTU.CZ

TENTO PROJEKT JE FINANCOVÁN Z PROSTŘEDKŮ PLZEŇSKÉHO KRAJE.

Obsah:

ODBORNÝ DĚJEPISNÝ KEMP ..... str. 2
ODBORNÝ ZEMĚPISNÝ KEMP ..... str. 18
ODBORNÝ KEMP ČESKÉHO JAZYKA ..... str. 31

ODBORNÝ DĚJEPISNÝ KEMP

Helena VÝCHODSKÁ

1 Úvod

Historický kemp 2017 byl po několika letech opět koncipován jako cestovatelský přehled toho nejzajímavějšího v západočeském regionu a v nejbližším okolí západních Čech. Na dvou kempech loňského a předloňského roku byl pro talentované děti program celkem jednoznačně dán - šestisté výročí upálení Jana Husa v roce 2016 a sedmisté výročí narození Otce vlasti Karla IV. v roce 2017 zcela ovládly naše plány a jednoznačně určily směr i obsah týdenních exkurzí. Po těchto nesmírně zajímavých kempech jsme však letos měli opět možnost vrátit se k původní myšlence a různorodé programové nabídce. Exkurze s dětmi, které si vybraly dějepis pro svůj zájem i cílevědomé úsilí soutěžit právě v tomto předmětu, považujeme za nejefektivnější a nejzajímavější formu práce v historickém kempu.

Týdenní program jsme sestavovali se dvěma hlavními myšlenkami. Za prvé obsáhnout v našich výletech co nejširší období lidských dějin. Naše zkušenosti v tomto projektu nás již dříve ubezpečily v tom, že v kolektivu dětí, jež spojuje společný zájem o historii, se přece jen každoročně projevují zásadní rozdíly v tematickém a časovém zaměření. Za druhé jsme měli na paměti i ohlasy z minulých let, v nichž účastníci jednoznačně oceňovali především akcent na dějiny každodennosti. S tím souvisí i ta skutečnost, že naší historické nabídky každoročně využívá i řada jiných předmětů, které jsou s dějepisem bezprostředně spjaty společnými tématy či metodikou oboru. Jedná se tradičně o jazykové kempy a samozřejmě o předmět zeměpis.

Letos jsme „cestovali v čase“ skutečně velkoryse. Doslova by se dalo říci, že jsme procestovali několik tisíc let. Program dějepisného kempu žáky během týdne zavedl do pravěké osady, do stříbrných dolů, kde kovkopové těžili vzácný kov už ve středověku, na působivá místa barokních poutí a procesí, do neblahého prostředí pracovních táborů pro politické vězně z éry 20. století a v neposlední řadě do žhavé současnosti – na ruzyňské letiště.

2.1 Pondělí 21. 8. 2017 – Dějiny letectví

První den dopoledne jsme tradičně věnovali hrám. Didaktické hry a aktivity jsme využili především k motivaci dětí pracovat během týdne pospolitě a otevřeně a samozřejmě také k analýze toho, jaké zájmy a zaměření dětí v tomto roce převažují. Výsledek se nevymykal našim odhadům – u dětí této věkové kategorie tradičně vítězí starší dějiny, především středověk, chlapeckým zájmem bývají válečné dějiny, dívky zas často vybírají exotická témata.

Motivační cíl byl splněn jednoznačně. Děti od počátku pracovaly velmi aktivně, soustředěně a v přátelské atmosféře, která vydržela celý týden. V průběhu didaktického dopoledne jsme se pak také přesvědčili o výborných znalostech a schopnostech žáků a studentů. Děti prokázaly nadstandardní přehled o českých i světových dějinách, a my jsme se tudíž v následujících dnech mohli věnovat rozšiřování těchto znalostí o dobové reálie, upevňování poznatků v řadě dalších didaktických aktivit a v rámci našich exkurzí také konkretizovat dětské představy na mnohých místech v regionu západních Čech.

Uvedu příklady dvou her, které vzbudily největší zájem a živou diskusi.

VÁLKY A MÍROVÉ SMLOUVY

Tato tematická hra shrnuje válečné dějiny lidstva nebo jen určitá vybraná období známá významnými boji. Hlavními údaji jsou zde bitvy, války a mírové smlouvy v historii světa nebo českých zemí. Děti mají za úkol vytvořit jistý systém k zadaným historickým událostem, především uvést 3 údaje: např. obě znepřátelené strany, vítěze bitvy a datum (letopočet) bitvy. Pro talentované děti jsme pak rozvíjeli rozhovor nad dalšími detaily: jméno jednoho vojevůdce každé válčící strany, důvody konfliktu, panovníka vládnoucího v té době, alespoň jednoho spojence ve válečném konfliktu… apod.
Hra poskytuje spoustu možností didaktického i výchovného využití. Děti si opakují nebo fixují data, jména, zeměpisné souvislosti, logické souvislosti, zamýšlejí se nad významem historických konfliktů. Nejhodnotnější je samozřejmě možnost komentovat válečné události. V hodná argumentace může zapůsobit i v oblasti skutečných občanských postojů. Výsledkem může být např. kritika války jako řešení problémů, rozhovor o obecné úctě k životu, orientace v pojmech „spravedlivá“ a „dobyvačná“ válka, u starších dětí rozbor pojmu „pacifismus“ (konkrétní úspěšné i neúspěšné příklady z historie)… apod.

BITVA, MÍR	***DATUM***	***PROTIVNÍCI***	***VÍTĚZ***	***ÚČASTNÍK***
bitva u Vogastisburku				
bitva na Lechu				
bitva v Libici n. Cidlinou				
bitva na Moravském poli				
bitva u Kresčaku				

bitva na Vítkově
bitva u Lipan
bitva u Vilémova
bitva u Moháče
bitva na Bílé hoře
bitva u Jérez de la Frontera
bitva u Hastings
křížové výpravy
stoletá válka
augšpurský mír
třicetiletá válka
vestfálský mír

KDO BYL PRVNÍ A KDO POSLEDNÍ…?

Hra slouží k opakování a řazení do nových souvislostí těch osobností, které děti znají z hodin dějepisu nebo z četby a všeobecného přehledu. Ke všem uvedeným osobnostem musí žáci samozřejmě znát základní údaje (zařazení do historického období, důležité činy…atd), žádoucí je však každý údaj navíc k vybrané osobnosti. Důležité je povzbudit děti k historickému odhadu, děti musí dostat možnost svůj odhad vysvětlit a obhájit. Tato hra může pomoci žákům nacházet nové historické souvislosti, vede k přesné argumentaci a komunikačním dovednostem.

	PRVNÍ	***POSLEDNÍ***
Přemyslovský panovník	……	……
Lucemburk na českém trůnu	……	……
český král	……	……
druh člověka v historii	……	……
panovník Velké Moravy	……	……
prezident naší republiky	……	……
ministerský předseda naší republiky	……	……
manželka Karla IV.	……	……
Jagellonec na české, trůnu	……	……
Habsburk na českém trůnu	……	……
husitský hejtman	……	……

Druhým bodem úvodního dne kempu byla jedinečná exkurze na ruzyňské Letiště Václava Havla. Program naplňoval jak cíle historického, tak geografického kempu, zajistil navíc návštěvu unikátních míst nepřístupných veřejnosti. Šlo především o Centrum řízení letového

provozu, terminál č. 3, který se určen pro soukromé lety, také pro oficiální státní návštěvy a významné příležitosti. Závěr exkurze byl věnován prohlídce letištního provozu a ploch Terminálů 1 a 2.

Přestože letiště jako takové a jeho objekty vzbudily nadšení u obou kempů, pro děti zaměřené na historii jsme přece jen zvolili specifickou náplň. Nabízela se především historie letectví a také dějiny výstavby českých letišť. Cestou do Prahy jsme zpřehlednili dějiny balonového a motorového létání, zabývali jsme se osobnostmi světového letectví (konstruktéry, letci…), technickým výzkumem a pokrokem v této oblasti od renesance do současnosti. Největší pozornost jsme věnovali vývoji českého letectví a letecké dopravy a dějinám ruzyňského letiště.

Stavba letiště v Praze – Ruzyni započala z aktivity konsorcia firem Konstruktiva a Lanna 24. července 1933. Stavbu nového areálu si vynutila především nevyhovující kapacita dosavadního mezinárodního letiště v Praze - Kbelích, o které se do té doby civilní provozovatel dělil s armádou. V březnu 1929 proto vláda rozhodla o vykoupení 108 hektarů pozemků mezi obcemi Hostivice, Ruzyně, Středokluky, Dobrovíz a Přední Kopanina v tehdejší hodnotě 17,5 milionu korun. Tato rovinatá lokalita splňovala většinu požadavků, především pak blízkost centra Prahy a možnost dalšího rozšiřování. Stavba s rozpočtem 110 milionů tehdejších korun trvala 44 měsíců a skončila 1. března 1937. Zajímavostí je, že stavební firmy byly smluvně omezeny ve využití mechanizace, neboť tato rozsáhlá státní investice měla také snížit nezaměstnanost.

Nové pražské letiště mělo na svou dobu vynikající parametry a patřilo k nejmodernějším v Evropě. Disponovalo dvěma zpevněnými travnatými dráhami se zapuštěnými světelnými návěstidly, na špičkové úrovni bylo komunikační a další technické vybavení. Ocenění se dostalo i jeho architektonickému ztvárnění - odbavovací budova architekta Adolfa Benše získala v roce 1937 zlatou medaili na Mezinárodní výstavě umění a techniky v Paříži. Dnes tento areál známe jako starou Ruzyň. To hlavní se však od roku 1968 odehrávalo v areálu umístěném severně od ní. První terminál postavený před válkou se dnes označuje jako Terminál 4 a patří pod Ministerstvo obrany ČR. Na ploše před ním se například vítají státní návštěvy.

Již krátce po dokončení letiště se začaly budovat betonové vzletové a přistávací dráhy. Tento původní betonový dráhový systém byl dokončen za války. Za okupace přibylo i jižní křídlo hlavní letištní budovy, které k ní bylo připojeno pravoúhle. Ruzyňské letiště se výrazně rozrostlo v letech 1960 až 1968, když vedle dosavadního „starého“ vyrostlo letiště nové. Toto severní letiště zahrnovalo vzletovou a přistávací dráhu, odbavovací terminál, opravárenský hangár a další obslužné budovy. Celková plocha letiště tak byla rozšířena na 800 hektarů. V polovině 90. let byla zahájena další výstavba, která letiště rozšířila o nový odbavovací komplex, cargo terminály a další objekty.

V květnu 2012 bylo Letiště Praha-Ruzyně přejmenováno na Letiště Václava Havla Praha resp. Vaclav Havel Airport Prague.

Zajímavé je také porovnání historických přepravních výkonů ruzyňského letiště. Ty se od zahájení provozu do dnešního dne zvýšily tisíckrát. Původním ruzyňským letištěm prošlo v roce 1937 přibližně 13 tisíc cestujících. V roce 2016 se mohl jeho nástupce, tedy dnešní letiště severní, pochlubit 13 miliony cestujících.

Do budoucna se počítá s výstavbou další vzletové a přistávací dráhy, paralelní s tou dnešní. Souvisí to samozřejmě s dalším navyšováním přepravních výkonů. Zatímco terminál má ještě kapacitní rezervy, tak samotné letiště není daleko od svého limitu. S výstavbou se uvažuje v roce 2025.

Působivou prohlídku jednotlivých letištních objektů, hangárů, terminálů, přistavených letadel a letištní techniky děti absolvovaly při výjimečné exkurzi pod vedením bývalého pilota a současného letištního technika. Jednoznačně nejpůsobivější zážitek u dětí vzbudila (byť pouze vnější) prohlídka největšího letadla na světe, které následně z Ruzyně i odstartovalo. Jednalo se o Airbus A380, dvoupodlažní čtyřmotorový proudový dopravní letoun společnosti Emirates. Počet odbavených cestujících činil na letu, který děti shlédly, 680 pasažérů. Vůbec poprvé viděla Praha největší dopravní letadlo současnosti v říjnu 2011, když jej sem jako promoakci vyslala německá Lufthansa. Od té doby se A380 na Ruzyni čas od času vracel jako reklama leteckých společností zejména z Asie a Blízkého východu, které Prahu berou jako jakousi vstupní bránu do střední Evropy. V roce 2015 Emirates oznámily, že začnou největší letadlo současnosti nasazovat na pravidelnou linku Dubaj-Praha, a od 1. května 2016 je tak na Letišti Václava Havla k vidění denně.

Dějiny letectví v datech.

KDY	KDO	KDE	CO
1707-1751	Benjamin Robins	Anglie	Zkoumá odpor různých těles
1773-1857	George Cayley	Anglie	Konstruuje první létající stroj těžší než vzduch - kluzák. Dává směr dalšímu vývoji v letectví
17.12.1903	Orwille a Wilbur Wright	USA	První motorový let
1907	Paul Cornu	Francie	První pokusy o let s vrtulníkem, 20 sekund se udržel ve výšce 0.3 metru
16.4.1910	Jan Kašpar	Čechy	První úspěšný let českého pilota. Let byl 2 km dlouhý a odehrál se v přízemní výšce

13.5.1911	Jan Kašpar	Čechy	Slavný dálkový let z Pardubic do Prahy Chuchle. Vzdálenost 121 km, výška letu přes 800 m, doba letu 92 minut
19.8.1913	Adolphe Pégoud	Francie	Jako první skočil padákem.
12.2.1914		Rusko	Ruské čtyřmotorové letadlo Ija Muromec stanovilo 16 světových rekordů
1923		ČSR	Založení Československých aerolinií. Létá se jen vnitrostátně z letiště Kbely.
16.5.1926	Willy Messerschmitt	Něm	Willy Messerschmitt si dává patentovat jednonosníkové křídlo.
1930		ČSR	První linka ČSA do zahraničí - do Záhřebu.
1937		ČSR	Přesun Československých aerolinií na nové mezinárodní letiště Praha Ruzyně.
duben1937		ČSR	Počátek letiště Praha Ruzyně. Bylo určeno pouze pro civilní dopravu. Moderní prostorná hala, celnice, pasová kontrola, pošta, meteostanice, diplomatický salónek, restaurace, četnická stanice, vyhlídkový prostor, 3 dvojhangáry, dílny, provoz ve dne v noci. Bylo jedním z nejmodernějších ve světě.
1947		ČSR	ČSA začínají létat na mezikontinentální lince Praha - Ankara a Praha - Káhira.
1962		ČSR	ČSA začínají létat na transatlantické lince Praha - Havana.
11.2.1963		USA	První let Boeing 727.
2.3.1969		Anglie	První let nadzvukového dopravního letadla Concorde.
1976		Francie, Británie	Na lince Paříž New York začíná létat nadzvukový Concorde. Zkracuje dobu cestování z 8 na 3.5 hodiny.

2.2 Úterý 22. 8. 2017 – Baroko na sever od Plzně

Po úvodním dopoledním programu naplněném psychologickým testováním žáků a studentů, jsme odpoledne druhého dne dějepisného kempu věnovali cestě za kulturně-historickými

památkami na severního Plzeňska. Našim cílem byl především jedinečný areál v Mariánské Týnici a zajímavosti města Kralovice.

Mariánská Týnice s poutním kostelem Zvěstování Panny Marie je vlastně bývalým proboštstvím cisterciáckého kláštera v Plasích. Barokní areál postavený podle plánu architekta Jana Blažeje Santiniho - Aichla (3. 2. 1677 - 7. 12. 1723) dnes leží na okraji Kralovic a slouží jako Muzeum a galerie severního Plzeňska. Mariánská Týnice je však zároveň tradičním poutním místem. Jeho dějiny od počátku souvisí s působením cisterciáckého kláštera, založeného v nedalekých Plasech knížetem Vladislavem II. v roce 1144. Obec Týnici získal klášter v roce 1230 a brzy poté je zde písemnými prameny také doložen kostel s uctívanou sochou Panny Marie. Živé poutní místo zde přetrvávalo i v dalších stoletích a kvetlo i po husitských válkách, kdy okolní kraj náležel světské vrchnosti. Barokní rozmach a zvelebování poutního místa započalo ve druhé polovině 17. století, po konsolidaci v předchozí době rozchváceného klášterního hospodářství. V té době nechal opat Ondřej Trojer týnický kostel přestavět a zvětšit. Trojerův nástupce, opat Evžen Tyttl, byl znalcem a příznivcem umění a jedním z nejvelkorysejších stavebníků českého baroka. Právě on získal do služeb také Jana Blažeje Santiniho, génia tehdejšího středoevropského stavitelství. Dle Santiniho projektů byla na panství kláštera postavena řada vynikajících staveb, které podstatně přispěly ke kulturnímu výrazu kraje. Do Mariánské Týnice navrhl Santini novostavbu celého poutního areálu s proboštstvím, která byla dokončena až ve druhé polovině 18. století.

Klášter však byl roku 1785 zrušen dekretem Josefa II. a majetek byl spravován Náboženským fondem. Roku 1826 se dostal do majetku Metternichů, po roce 1848 však nevyužíván pro žádné účely, postupně chátral. V důsledku působení času tak v letech 1920 - 1922 došlo ke zřícení centrální kopule kostela. Nápravu zjednalo až 20. století, kdy zásluhou architekta Hanuše Zápala byly provedeny první záchranné práce. Od roku 1952 bylo v prostorách proboštství zřízeno regionální muzeum, které postupně začalo uskutečňovat rekonstrukce objektu. K těm nejvýznamnějším však došlo až počátkem 90. let, kdy bylo opraveno proboštství a následně působivá rekonstrukce kostela.

Jako další místo jsme pro tento den vybrali nedaleké Kralovice, zejména pak výjimečnou stavbu kostela sv. Petra a Pavla, v jehož podzemní kryptě jsou uloženy nejstarší české mumie. Město Kralovice patřilo od prvních písemných zmínek o své existenci (1183) až do husitských válek plaskému klášteru. Na počátku 15. století obdrželo obchodní a právní výsady a zároveň bylo zařazeno pod zákupní právo, tedy do režimu dědičného nájmu půdy pro feudální vrchnost.

V roce 1542 díky tomuto právu získal obec od kláštera rod Gryspeků z Gryspachu, který přinesl místu a jeho okolí v průběhu vlády svých čtyř generací nebývalý rozkvět. Období tohoto prudkého rozvoje je spojeno zejména se jménem Floriána Gryspeka, tajným radou tří prvních Habsburků na českém trůnu. Právě Florián Gryspek nechal vybudovat renesanční farní kostel

sv. Petra a Pavla, ve střední Evropě velmi ojedinělého vzhledu. Na základě šlechticova přání byla v roce 1588 přistavěna jižní kaple kostela sloužící jako rodinná hrobka.

Cílem našeho zájmu byla právě zmíněná hrobka rodu Gryspeků. V tomto podzemním prostoru je dnes v jedenácti skleněných velkých a jedné malé rakvi umístěno čtrnáct dospělých jedinců a několik torz pohřbených v letech 1588 až 1623. Proces jejich mumifikace místním prostředím byl přirozený a pozornost budí dodnes. Po mnoho staletí, kdy návštěvníci měli k ostatkům Gryspeků volný přístup, mumie pochopitelně trpěly změnami vlhkosti a teploty vzduchu. Nedochovaly se např. jejich původní oděvy. Nakonec v roce 1890 rodina Metternichů, tehdejších majitelů plaského kláštera, Gryspekům prokázala určitou úctu tím, že nechala nebožtíky uložit do rakví se skleněnými víky a doplnila jejich chybějící nebo poničené šaty.

K podobnému zásahu muselo dojít až po poměrně dlouhé době, v roce 2011. Tehdy proběhly stavební a restaurátorské práce v gryspekovské hrobce, a mumie se tak nuceně „přemístily" do kaple kralovického kostela, kde byly restaurovány. Do areálu krypty kralovického kostela byly znovu instalovány v létě roku 2016.

V závěru hodnocení tohoto dne snad jistý povzdech… Přestože v Kralovicích se jedná skutečně o nejstarší mumie v Čechách, jejich původ je o zhruba 200 let starší než u známějších mumií v klatovských katakombách, nebyly jsme jejich prezentací nadšeni. Po prohlídce kostela sv. Petra a Pavla, po řadě informací o historii Gryspeků i o místním kraji byli účastníci kempu pochopitelně nejvíce zvědavi na mumie samotné. Velkým zklamáním pak byl úzký a těžko přístupný prosklený vchod do místnosti, kde jsou mumie dnes umístěny a kam byl průhled více než omezen. Tento zásadní nedostatek jsme ovšem s dětmi také využili… Hovořili jsme o tom, jak prezentovat (a neprezentovat) kulturně-historické památky a vůbec o praxi estetického ztvárnění moderních expozic.

2.3 Středa 23. 8. 2017 – Horníci a kovkopové

Příbram a její hornické tradice, lokality známé těžbou stříbra a také uranu, významné osobnosti, architektonické památky a barokní tradice se staly námětem třetího dne historického kempu. Minulý i současný život na Příbramsku představuje problematiku, která velmi dobře propojuje témata historická a geografická, proto dějepisného programu využili i účastníci zeměpisného kempu. V Příbrami samotné nás čekaly především 2 objekty: Svatá Hora a Muzeum hornictví.

Příbram je starobylé hornické město. První písemná zmínka pochází z roku 1216, a vyplývá z ní, že Příbram byla majetkem pražského biskupství. Stříbro se zde těžilo již koncem 13. století. Městská privilegia obdržela Příbram od arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka v roce 1406, potvrzena byla i poté, co se dostala Příbram od roku 1431 do majetku českých králů a stala se roku 1579 královským horním městem. Rozmach dolování pokračoval v 17. i v 18. století, kdy

bylo vybudováno pět hlubinných dolů na nedalekých Březových Horách. Jako rarita se uvádí, že v dole Vojtěch byla v roce 1875 poprvé na světě dosažena hloubka 1 000 m. Příbram byla jedním z nejmodernějších evropských důlních revírů až do 20. let 20. století. Komunistický režim po II. světové válce využil zdejší naleziště uranu ke zřízení táborů nucených prací, mezi nimiž proslul zejména tábor Vojna, kde se dnes nachází memoriální muzeum.

Ale i dřívější architektura Příbrami, kterou jsme navštívili jako první objekt tohoto dne, je bezprostředně spjata s hornickou činností a církevním vlastnictvím města. Patří mezi ně pravděpodobně nejznámější Mariánské poutní místo v Čechách - Svatá Hora. Počátky svaté Hory sahají do 13. století, kdy zde již byla podle pověsti postavena kaplička rytířem z rodu Malovců za vyslyšené prosby k Panně Marii o ochranu před loupežníky. Po roce 1620 se v Příbrami usadili Jezuité, kteří na Svatou Horu přenesli sošku Panny Marie z původní hradní kaple v Příbrami.

Největšího stavebního rozmachu dosáhl místní areál, tedy barokní stavba obdélníkového půdorysu tvořená ambity se čtyřmi rohovými kaplemi, v polovině 17. století. Tehdy bylo místo rozšiřováno a přestavováno z důvodu velkého množství poutníků. O významu mariánského kultu a místní tradice svědčí fakt, že přestože za josefínských reforem byly sice poutě zakázány, nepodařilo se právě zde tento zákaz prosadit. Od pol. 19. stol. je Svatá Hora ve správě Redemptoristů, kteří zde mají provinciát dosud.

Stavba samotná je působivá a monumentální. Původní kostel Panny Marie na Svaté Hoře je gotický a pochází ze 14, století. K ambitům s rohovými kaplemi, Mariánskou, Pražskou, Plzeňskou a Míšenskou, přiléhá ze severní strany barokní objekt kláštera a od severozápadní strany komplexu také kryté schody do města Příbram.

Bylo zřejmé, že celý odpolední program se budeme věnovat příbramskému podzemí, dolování a praktických činnostem, na Svaté Hoře jsme se proto v rozhovorech a diskusích s dětmi věnovali spíše tematice jiné, a to z oblasti dějin víry a náboženství. Děti projevily zájem o historii církevních a rytířských řádů v Evropě a v Čechách, proto jsme zpřehlednili tuto problematiku právě zde.

Odpoledne jsme věnovali už jen hornictví.

Dobývání vzácných kovů na Příbramsku je přisuzováno už Keltům. Ti zde získávali vzácné kovy především rýžováním na potoce Litavka mezi Bohutínem a Trhovými Dušníky, ale také ve všech údolích v žulovém pásmu. Keltové měli zájem především o zlato z naplavenin, ale dnes víme, že při této činnosti rýžovníci přišli i na stříbronosné žíly, které zde u Bohutína a při ústí Dědičné štoly vycházely na povrch.

První písemná zpráva o hornické činnosti na Příbramsku je z 21. dubna 1311. Tohoto dne Kondrád z Příbramě se syny Jindřichem a Mikulášem darovali biskupu Janovi IV. huť, kterou na panství Příbramském *„vlastním nákladem zřídili“.* Podobně jako v této listině, tak i v dalších

nejstarších dokumentech ze 14. století, které popisují příbramské dobývání, často chybí upřesnění charakteru umístění dolů a hutí. Další historická éra příbramského dolování pak přichází v 16. století, kdy značná zadluženost královské pokladny, spojená především s úbytkem stříbra z Kutné Hory, přiměla panovnický dvůr k intenzivnějšímu báňskému podnikání na příbramském ložisku. Jedním z prvních, kdo věnoval všechen svůj zájem i zkušenosti tomuto ložisku, byl Zdeněk Lev z Rožmitálu, královský správce hor v letech1510 - 1513. Ve snahách Zdeňka Lva z Rožmitálu pokračovali další majitelé Příbrami, Pešíkové z Komárova, kteří také zavádějí v Příbrami Jáchymovský horní řád. Horní právo jáchymovské (tedy německé) bylo uděleno příbramským horám 8. srpna 1525 především proto, že zde pracovalo mnoho německých horníků z Jáchymova a ti sami o zavedení jáchymovského řádu žádali.

V 17. století se místo stříbrných rud v okolí Příbrami začala dobývat železná ruda. Knejvýznamnějším dolům patřila Florentinská (Florencova) žíla, která byla až 7 metrů mocná s rudnou výplní 60-90 cm širokou. Železná ruda na této štole byla dobývána jednak colloredo-mansfeldským šichtmistrovským úřadem v Obecnici, jednak arcibiskupským panstvím v Rožmitále a i příbramskou obcí.

20. ledna 1814 byl v Příbrami podle císařského dekretu zřízen vrchní horní úřad, dobývání stříbrných a olověných rud na Březových Horách se tak podstatně zintenzivnilo. V roce 1820 pracovalo v příbramských dolech již přes tisíc zaměstnanců; ve stříbrné huti bylo vyrobeno 2.578 kg stříbra, 500 t klejtu a 77,5 t olova. Čistý výnos z báňského podnikání při příbramském horním úřadu byl v tomto roce 83.450 zlatých. Roku 1875 bylo na dole Vojtěch dosaženo již zmíněné unikátní 1000 m svislé hloubky. I ostatní březohorské doly postupně dosáhly této svislé hloubky, a po dlouhá léta tak byly nejhlubšími na světě. Kromě Prokopského a Anenského dolu se po první světové válce však žádný z březohorských dolů už nehloubil, především proto, že v té době se jeden z nejproduktivnějších podniků rakouské monarchie stal již podnikem ztrátovým. Ložiska byla de facto vyčerpána, alespoň pro tehdejší technologie.

Veškerou historii příbramského dolování skvěle prezentuje Hornické muzeum. Představuje několik areálů, z nichž jsme vybrali a navštívili prohlídkovou trasu "Důl Anna" v prostoru dolu raženém v roce 1789. Nejdříve jsme navštívili cáchovnu, odkud jsme s dětmi vstoupili do podzemí a projeli se důlním vláčkem 260 m dlouhou Prokopskou štolou. Tato štola směřuje k ústí jámy Prokop z roku 1832, nejhlubší šachtě březohorského revíru (1600 m) a je jednou z nejhlubších šachet ve střední Evropě. Součástí působivé prohlídky podzemní štoly byla také ukázka historického důlního díla. To si děti měly možnost prohlédnout ve strojovně dolu Anna s technickou památkou, jedním z nejvzácnějších exponátů Hornického muzea na Březových Horách, parním těžním strojem Breitfeld & Daněk z roku 1914. Dalším zážitkem bylo sfárání speciálním výtahovým zařízením do podzemí. Historické důlní dílo, tzv. wasserlauf - vodní patro, vznikalo postupně od 16. do 19. století jako součást vodního

systému určeného k pohonu důlních a úpravenských zařízení. Podzemní chodba v délce 750 m spojuje důl Anna s dolem Vojtěch a současná trasa, kterou jsme šli, je zčásti vedena po kovových roštech umístěných nad podlahou chodby, po níž protéká voda. Během prohlídky jsme měli možnost prohlédnout si unikátní komory vodních kol, historické dobývky a rudní komíny.

Třetí den historického i geografického kempu byl završen návštěvou Lešetic a Památníku Vojna, muzea ojedinělého v Evropě. Jedná se o unikátní a autenticky dochovaný vězeňský areál, původně zajatecký tábor pro německé válečné zajatce, situovaný mezi bývalými uranovými šachtami, který sloužil v období 1949–1951 jako tábor nucených prací a následně do roku 1961 jako vězeňské zařízení pro politické odpůrce komunistického režimu. Expozice je zde koncipována jako seznámení s perzekucí po únoru 1948, protikomunistickým odporem a přibližují dějiny uranového hornictví.

Na přelomu 40. a 50. let 20. století museli být němečtí váleční zajatci dle uzavřených mezinárodních smluv odsunuti z Československa do Německa. Nastal problém, jak zaplnit uvolněná pracovní místa. V důsledku komunistického převratu v únoru 1948 a následného společensko-právního vývoje se rozhodlo tehdejší vedení státu využít pro tyto účely značné množství pracovní síly z řad tzv. chovanců tábora nucených prací, kteří začali od poloviny roku 1949 naplňovat bývalý zajatecký pracovní tábor na Vojně. Postupně zde vznikl největší tábor nucených prací v oblasti těžby uranu v Československu, který čítal k 3. 5. 1951 761 vězňů. Odsouzení muži využíváni k plnění úkolů v rámci důlní činnosti i k zajišťování chodu lágru, včetně jeho rozšiřování. Na Vojnu byli umisťováni především odsouzenci z řad stoupenců demokracie, kteří byli souzeni především v politických procesech, tedy nejčastěji za velezradu, pokus o velezradu, napomáhání k velezradě, vyzvědačství, pokus o nedovolené opuštění republiky a podvracení lidově demokratického zřízení Spolu s nimi zde absolvovali výkon trestu také vězni kriminální, retribuční a odsouzení za tzv. černý obchod.

Tábor Vojna byl zrušen 1. 6. 1961 především v souvislosti s úbytkem vězňů po amnestii v roce 1960. V letech 1961 - 2000 areál dále využívala armáda. V roce 1999 rozhodla česká vláda o vybudování památníku, pietního místa připomínajícího utrpení občanů v době komunismu. Důvodem bylo hlavně to, že se jedná o poslední lokalitu s některými autenticky dochovanými vězeňskými objekty z doby komunistické perzekuce. Následovala rekonstrukce objektů a od roku 2005 je areál přístupný veřejnosti.

Prohlídka Památníku Vojna je velmi působivá. Jistá stísněnost a autentičnost prostředí zapůsobila i na účastníky kempu. Děti byly na místě samotném samozřejmě velmi zvídavé a pozorné, v následné diskusi však byly znatelné jejich rozpolcené pocity a změna nálady. Obojí jsme se snažili později rozptýlit dalším historickým programem.

2.4 Čtvrtek 24. 8. 2017 – Slovanské dějiny za hranicemi Čech

Pro čtvrtý den dějepisného kempu jsme se rozhodli s dětmi prozkoumat region Tachovska, a dokonce překročit nynější státní hranice. Především proto, že doslova několik minut od česko-bavorské hranice najdeme v posledních letech zcela jedinečný archeoskanzen odkazující prostřednictví experimentální archeologie na dávnou historii Slovanů právě na tomto území.

Hlavním bodem programu byla bavorská vesnice Bärnau. Právě zde před několika lety vyrostl (a stále roste) archeoskanzen, který v duchu cílů experimentální archeologie připravuje návštěvníkům doslova setkání s živou minulostí. Tato minulost je o to příjemnější, což byl hlavní motiv našeho výběru, že na německé straně najdeme starou slovanskou vesnici z roku 1000 n. l. Na staré středověké obchodní cestě z Norimberka do Prahy, kudy projížděl bezpočtukrát např. Jan Lucemburský, Karel IV. a kterou projížděl na podzim roku 1414 do Kostnice i Jan Hus, byla odhalena a následně rekonstruována osada, kterou dnes tvoří původní typy domů, tak jak se nám zachovaly po celá staletí. Archeoskanzen je znám mnohými aktivitami z období, které prezentuje, tedy z 9. až 13. století - chová se dobytek, obhospodařují polnosti, jsou zde uctíváni staří slovanští bohové apod. Jsme však na vždy neklidném česko-německém pomezí, a tak se do slovanských obyčejů a stavebních zvyklostí nutně vmísí germánské vlivy. V 9. století začínají Frankové expandovat směrem na východ a císař Karel Veliký rozšiřuje svou říši. Proto zde byla postavena i vysoká obranná věž coby správní sídlo. Je umístěna uprostřed skanzenu na umělém pahorku obehnaném vodním příkopem. Ve středověké osadě je k vidění celá řada dalších dobových stavení, obytné domy, sýpky, dílny řemeslníků, krčma a nedávno byl v samotném centru vystavěn i dřevěný křesťanský kostelík. Dojem z tohoto místa byl unikátní. Slovanská vesnice je největším muzeem v přírodě svého druhu v Německu. 26 středověkých usedlostí měly děti možnost prozkoumat a vyzkoušet si cokoli z dostupných technologií, zkrátka středověk žít a užít.

Pozornost a zjevný zájem dětí jsme využili pro řadu didaktických her. Zde jeden příklad:

CO SEM NEPATŘÍ?

V RÁMEČCÍCH JSOU UVEDENY VŽDY ČTYŘI DŮLEŽITÉ POJMY.
TŘI Z NICH SPOLU SOUVISEJÍ, JEDEN K NIM NEPATŘÍ.
NAJDEŠ, KTERÝ TO JE? VYBER Z KAŽDÉ ČTVEŘICE VŽDY JEDEN.
A JEŠTĚ NĚCO… ŘEŠENÍ MOHOU BÝT RŮZNÁ.

KAMENNÉ SOŠKY ŽEN
JESKYNNÍ MALBY ZVÍŘAT
ZLATÉ MINCE
RYTINY DO MAMUTÍCH KLŮ

PALEOLIT
NEOLIT
ENEOLIT
MEGALIT

RADLICE
DÝKA
MOTYKA

MARKOMANI
KVÁDOVÉ
SLOVANÉ
FRANKOVÉ

ČECHOVÉ
LUČANÉ
CHEBANÉ
LIMES ROMANUS

SÁMO
HRNČÍŘSKÝ KRUH
TORQUES
RÝŽOVÁNÍ ZLATA

Odpoledne tohoto dne jsme dále věnovali jednomu s nejstarších měst západních Čech, královskému městu Tachovu. První písemná zmínka o něm pochází z roku 1126. Tehdy kníže Soběslav I. nechal přestavět některé důležité hraniční pevnosti – mezi nimi i nedalekou Přimdu a právě Tachov. Sídlo zaznamenalo bouřlivý rozvoj za vlády krále Přemysla Otakara II., který zde nechal vystavět nový hrad a v jeho podhradí zároveň založil kolem roku 1275 nové královské město se silnými hradbami. Právě tyto hradby dnes představují

nejhodnotnější památku města, neboť se zachovaly ve velké míře, a patří tak mezi nejzachovalejší středověké hradby na našem území. Po nástupu Lucemburků na český trůn město vykoupil Jan Lucemburský a v této době zde také pobýval jeho syn Karel IV. Tachov velmi proslavily husitské války. Bojové střetnutí kališníků s katolíky se zde uskutečnilo celkem třikrát, do historie se však nejvýznamněji zapsala bitva u Tachova s křižáky v roce 1427.

17. století bylo pro Tachov velmi nešťastné. V roce 1623, když se ještě město nestačilo vzpamatovat z velkého požáru, bylo prodáno Janu Filipovi Hussmannovi z Namédy, což měl být trest císaře Ferdinanda II. pro město za účast v protihabsburském povstání. Tachov se stal poddanským městem s omezenými právy, byly mu zabaveny statky, a navíc zde probíhala násilná rekatolizace obyvatelstva. Na lepší časy čekali Tachovští až do 18. století. Tehdy majitelé města, Losyové, prodali celé panství Windischgrätzům, za nichž Tachov a okolí v následujících letech vzkvétalo. Dramatické chvíle pak přišly v roce 1918 a samozřejmě 1938, kdy se podstatná část Tachovska stala součástí Německé říše.

Pro naše cíle byla samozřejmě nejdůležitější procházka po městě s upozorněním na nejdůležitější a nejzajímavější architektonické objekty, jimž, jak jsem již uvedla, dominovaly tachovské hradby.

Kamenné tachovské opevnění bez doplňujících dřevěných konstrukcí a ochozů mělo řadu předností. Nebyla nutná nákladná a náročná údržba dřevěných částí a mnohem menší bylo také nebezpečí zničení ohněm při obléhání nebo při požáru v samotném městě. Takové opevnění bylo také možno bránit s malým počtem obránců. Nepravidelný kruhový půdorys středověkého města Tachova obklopovala asi 8 až 10 metrů vysoká a asi 1,5 metru silná okružní hradba. Hradba obsahovala celkem 26 věží, pokud nepočítáme věže samotného opevnění hradu. Většina věží nebo jejich viditelných částí se dodnes zachovala a některé věže byly rekonstruovány.

Hradební věže dosahovaly nadzemní výšky 11 až 14 metrů a směrem do města byly otevřené. Svrchní patro tvořila zídka prolomená otvory střílen. Spojení mezi věžemi bylo zajištěno úzkou uličkou při hradbách, která byla vedena po celém obvodu města. Zbytky této uličky jsou dnes patrné při západní obvodové zdi. Městské opevnění dříve ještě doplňoval hluboký příkop a val.

Posledním bodem čtvrtečního programu byl na zpáteční cestě do Plzně zajímavý zámek v Boru u Tachova. Zámek vznikl na místě gotického vodního hradu ze 13. století, z něhož se dodnes dochovaly zbytky válcové věže. Stavba zahrnuje slohová období od středověku do 19. století, přičemž současná podoba pochází z období romantismu, kdy byl zámek pseudogoticky přestavěn. Vlastníky rozsáhlého hradu a později zámku byli nejdříve páni z Boru, později šlechtici rodu von Götzen a nakonec Löwensteinové (do rou 1945).

2.5 Pátek 26. 8. 2016 – Plzeň podle přání

Poslední den dějepisného kempu jsme i letos věnovali vybraným objektům v Plzni, a to především s ohledem na zájem dětí.

Exkurze po historickém jádru města bylo ideální odstartovat na Náměstí Republiky a pokračovat dále po objektech, které účastníci kempu z naší nabídky vybrali. V úvodu dne se samozřejmě nedaly opominout ty stavby, které reprezentují klíčové epochy v historii města - chrám svatého Bartoloměje, monumentální raně gotický kostel s nejvyšší věží v České republice, renesanční radnici architekta Giovanniho de Statia z poloviny 16. století, částečně zbarokizovaný gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, původní františkánský klášter, barokní budovu plzeňského biskupství z „dílny" Jakuba Augustona, areál měšťanských domů s freskami od Mikoláše Alše a v neposlední řadě i významné budovy z přelomu 19. a 20. století – pseudorománský objekt plzeňské synagogy a historizující architekturu Divadla Josefa Kajetána Tyla.

Další zastávky si „vynutily" dotazy a zájem dětí. Konkrétně jsme diskutovali o osobnostech plzeňského historického života u fresky Theatrum Mundi v městských sadech, o estetické hodnotě i historickém významu sadového okruhu na místě původních městských hradeb a zastavili jsme se i u sousoší světoznámých loutek Spejbla a Hurvínka z dílny Josefa Skupy. Jako další bod programu jsme představili Měšťanskou besedu coby architektonický výsledek národních obrozeneckých snah 19. století a procházku jsme zakončili v mázhausu plzeňské radnice, kde jsme klíčové objekty a informace z dějin Plzně shrnuli nad působivým modelem historického jádra města.

Děti pak projevily přání pohlédnout na Plzeň „shora". Mohli jsme propojit příjemné s užitečným. Všechny objekty z dopolední procházky jsme shlédli, zopakovali a doplnili dalšími informacemi v Kavárně v oblacích, která se nachází v 16. patře budovy BCB a nabízí skvělý výhled na celou Plzeň z ptačí perspektivy. Jako zakončení celého historického týdne jsme nemohli naplánovat nic lepšího.

3 Závěr

Kempy pro talentované žáky mají za sebou již osm ročníků. Zdálo by se, že pro metodiky a lektory je práce ulehčena řadou zkušeností a poučení z minulých let. Pravdou ovšem je, že práce na tomto projektu je každý následující rok náročnější, ale také inspirativnější. Uvědomujeme si na pozadí všech minulých ročníků, jak mimořádný význam mají akce pořádané pro talentované děti, a mezi nimi především projekt Podpory talentovaných žáků. Tento závěr můžeme učinit především na základě ohlasů žáků a studentů, účastníků minulých kempů. Jejich setrvalý zájem i následné úspěchy např. při středoškolském či vysokoškolském studiu sledujeme a jsou pro nás velmi zavazující.

Našim cílem i nadále zůstává především připravovat do budoucna hodnotný program, který nabídne dětem co nejpestřejší a nejširší spektrum témat, představí jim regionální dějiny na pozadí těch nejzajímavějších kulturně-historických objektů a konkretizuje dětské představy např. prostřednictvím práce historických osobností spojených s Plzní a se západními Čechami. To vše se snažíme zajistit také aktivizačními a moderními formami didaktické práce. Máme eminentní zájem zachovat kontinuitu působení na žáky a studenty západočeských škol v oblasti humanitních věd, historie především. Dějiny, byť se v projektu zrcadlí zdánlivě „jen" jako dějiny západních Čech, nelze v dobrém slova smyslu nikdy vyčerpat. Každý rok vidíme, že nevyčerpatelný je i zájem talentovaných dětí včetně těch, kteří se na historický kemp hlásí opakovaně.

Letošní historický kemp projektu Podpora talentovaných žáků Plzeňského kraje končil tradičně s pocity jednoznačně pozitivními a potěšujícími. Odborné a didaktické aktivity dětí na pozadí 5 dnů kempu předpokládaly na jedné straně maximální soustředění, nárokovaly cvičení paměti a racionálních úsudků, o to víc však na straně druhé vyústily v pozitivní hodnocení dětí a jejich zájem o příští ročníky a další historické akce.

4 Použitá literatura

KUMPERA, J.: Západní Čechy od A do Z: historie, památky, příroda. Praha, 2003. ISBN 80-7306-060-4.

MENCL, V.: Sedm kapitol z její výtvarné minulosti. Plzeň, 1961.

VÝCHODSKÁ, H.: Dějepis hrou. Plzeň, 2008.

http://www.national-geographic.cz/osobnost-tydne/genialni-a-tajemny-stavitel-santini-hvezda-ktera-leta-mezi-hvezdami.html
http://www.gryspek.cz/news/kralovicke-mumie-jsou-opet-v-kostele/

5 Kontakt na autora

PaedDr. Helena Východská
Katedra historie FPE ZČU v Plzni
hvychod@khi.zcu.cz

ODBORNÝ ZEMĚPISNÝ KEMP

Jiří SUDA
Jiřina VILDMANOVÁ

1 Úvod

Rok 2017 se stal již osmým prázdninovým setkáním úspěšných řešitelů zeměpisných soutěží. Udržovaná tradice pravidelného setkávání a společného učení přináší pro další rozvoj talentů stále nové výzvy, podněty a metody. Letošní kemp byl tematicky věnován historickému vývoji a změnám, které se během posledních sto padesáti let uskutečnily v Plzni a v okolí města. Tradičně se uskutečnil ve třech dnech společný program s dějepisným, přírodopisným kempem a kempem českého jazyka. Návštěva Letiště Václava Havla v Praze navodila dobrou atmosféru a vzbudila zájem pro další výjezdy a exkurze. Postupně jsme navštívili Severní Plzeňsko, Příbram a České středohoří. Komentované výklady na jednotlivých lokalitách byly přijímány se zájmem a pozorností. Sledovaným cílem při výběru lokalit a exkurzí byla, také letos, myšlenka poskytnout žákům na konkrétních příkladech ukázky vývoje krajiny v čase a ovlivnění krajiny lidskými aktivitami a ukázat jim vybrané jedinečnosti. Závěr kempu byl věnován práci v terénu, v centru města, pozorování, srovnávání, vysvětlování a hodnocení vybraných jevů a následné zajímavé a otevřené diskuzi.

2.1 Pondělí 21. 08. 2017

Program odborného kempu začínal tradičně společným zahájením ve velkém sále SOU elektrotechnického v Plzni Skvrňanech. Po ubytování a organizačních pokynech se účastníci zeměpisného kempu sešli na úvodním semináři, kde byli seznámeni s bezpečnostními pokyny a s upřesněným programem. Žáci se vzájemně představili a po té následovala krátká přednáška a beseda o tématech, cílech a lokalitách Plzeňského, Ústeckého a Středočeského kraje, které byly letos do programu zařazeny. Následoval oběd a odjezd do Prahy na Letiště Václava Havla.

Letiště Václava Havla v Praze. Vznik letiště spadá do 20. let minulého století, v roce 1922 byla založena Čs.L.A.S společnost, která následně vyhlásila úpadek, 6. října 1923 byly založeny ČSA, které existují doposud (1927 Cs. letecká společnost), 1991 byly ČSA transformovány na České Aerolinie, od roku 2001 jsou členem aliance Sky Team. Vlastnické poměry ve společnosti jsou následující (44 % Korea Air, 34 % Travel Servis, 20 % Prisko, 2 % Česká pojišťovna). ČSA v roce 2016 přepravily 2,27 mil cestujících, mají zhruba 900 zaměstnanců

a flotilu tvoří 18 letedel. V roce 2017 létají do 50 destinací ve světě (z toho do 25 zemí Evropy). Letiště Praha - Ruzyně dnes nese název Letiště Václav Havla Praha. V roce 2009 bylo letiště V. H. Praha vyhodnoceno v rámci celosvětové soutěže World Airport Awards jako nejlepší letiště střední a východní Evropy.

V rámci exkurze jsme postupně navštívili Terminál 3, který byl uveden do provozu v roce 1992 a je dnes využíván pro lety všeobecného letectví. Jeho kapacita je 80 odbavených cestujících za hodinu. V zázemí zde sídlí letecké společnosti, jsou zde informace, bankomat, automat na platbu parkovného, restaurace a obchod na terminál navazuje hotel Ramada a opravárenské centrum pro menší typy letadel.

Terminál 2 byl uveden do provozu v roce 2006 a má celkovou kapacitu 15,5 mil odbavených cestujících za rok, slouží k odbavení cestujících do států Evropské unie, které jsou součástí Schengenského prostoru. Terminál má dvě úrovně. Spodní část je příletová se zařízením pro příjem zavazadel, toaletami, prodejem jízdenek a kavárnou. Horní část je odletová. Jsou zde zařízení pro kontrolu (odbavení) cestujících - celkem 60 přepážek, letištní informace a možnosti občerstvení. V tranzitním prostoru lze nalézt množství nejrůznějších obchodů, značkových prodejen kaváren a restaurací.

Posledním terminálem, který jsme navštívili, byl terminál pro vládní lety. Jde o původní budovu, která byla uvedena do provozu již v roce 1937. Architektonické ztvárnění pochází od architekta ing. Adolfa Beneše, který za tuto stavbu získal zlatou medaili na Světové výstavě v Paříži v témže roce. Terminál byl v provozu do roku 1939, kdy byl zabrán německou Luftwaffe. Velkoryse pojatý projekt je vybaven mimo jiné také tenisovým kurtem a bazénem. Vrcholem exkurze byla prohlídka Řízení letového provozu. V místnostech vybavených moderní technikou bylo možné vidět simulace (ukázky) pro přípravy dispečerů a pilotů - např. přistávání za silného sněžení, mlhy, bočního větru apod. Žáci se zde dozvěděli, jak je organizován a řízen letecký provoz nad naší republikou. Dozvěděli se o sektorech a výškových hladinách letů, o leteckých radiomajácích a také o neuvěřitelném čísle tří tisíc letadel ve vzdušném prostoru.

Na závěr jsme viděli start dvou největších letadel, které odlétávaly a míjely nás v rychlosti přes 200km/hod. Nahlédli jsme do Záchranné požární stanice, která je vybavena nejmodernější hasící technikou (např. speciální hasící auto HRET - Rosenbauer, či KHA, které disponují 12 tis. litry vody a 500 kg prášku) a viděli jsme biologickou ochranu letiště, kde se chovají ptačí dravci (orel skalní, poštolka, jestřáb a sokol).

2.2 Úterý 22. 08. 2017

Dopoledne bylo věnováno pravidelnému testování účastníků. Po krátké přestávce a obědě jsme pokračovali v našem programu. Cílem odpolední vycházky byly žulové monolity v okolí Žihle. Autobus nás odvezl do města Žihle, kde jsme vystoupili a pokračovali pěšky po žluté značené turistické trase. Prvotní informace byla věnována charakteristice a zvláštnostem okresu Plzeň sever. Okres Plzeň sever je čtvrtým největším okresem v ČR. Vzhledem k počtu obyvatel má malou hustotu zalidnění - 55 obyvatel/km^2. Přirozenou osu okresu tvoří řeka Střela, východní hranice zčásti údolí Berounky. Geologická pestrost skladby území dala vzniknout řadě průmyslových odvětví. Černé uhlí v okolí Radnic, |Břas a Stupna se podílelo na rozvoji Plzně (Škoda), vitriolové břidlice u Hromnic daly vzniknout chemickému průmyslu (výroba dýmavé kyseliny sírové), pokrývačské břidlice u Rabštejna jsou dodnes viditelné na mnoha historických budovách. Nejznámější surovinou severního Plzeňska je však kaolín. Kaolín jako surovina se těžila v celé řadě menších lokalit (Nekmíř, Nevřeň, Loza), největší lomy jsou však na Kaznějovsku a v okolí Horní Břízy. Pozůstatky po vulkanické činnosti jsou dodnes patrné v okolí Manětína a Nečtin (Chlumská hora, Kozelka). Nedaleko Příšova je nejjižnější třetihorní sopka na našem území - Příšovská homolka. Na území okresu je přírodní raritou Odlezelské (Mladotické) jezero (NPP), nejmladší jezero v ČR, hrazené sesuvem, který vznikl po dlouhotrvajících intenzivních srážkách v údolí Mladotického potoka. Narušený svah Potvorovského vrchu (byla zde budována železnice) sjel do údolí a přehradil Mladotický potok. Současná vodní plocha zaujímá 68 ha, délka jezera je téměř půl km a šířka kolísá mezi 70 - 100 m. Průměrná hloubka dosahuje 8-9m. Okres leží v mírně teplé klimatické oblasti s průměrnou roční teplotou pohybující se v rozmezí 7 - 8° C. průměrné roční úhrny srážek se pohybují v rozmezí 500 - 550 mm. Převládá západní směr proudění větrů. Původně smíšené lesy s převahou doubrav jsou dnes nahrazeny borovými a smrkovými porosty a částečně přeměněné na zemědělskou půdu. Malé fragmenty původních porostů lze nalézt v údolích Střely, Úterského potoka a Třemošné.

Žlutá turistická trasa je současně naučnou stezkou. Na okraji města opouštíme zástavbu a severním směrem stoupáme ke dvěma žulovým monolitům - Dědkovi a Bábě. Monolity mají svůj původ v čistecko-jesenickém masivu, který se v době teplého a vlhkého tropického klimatu postupně rozpadal (zvětrával) a vytvářel bochníkovité tvary. Zastávka U báby a U lomu je tvořena dvěma oddělenými skupinami balvanů, kde lze prohlížet ukázky různých tvarů zvětrávání žul. U lokality Skalní město si lze prohlédnout viklan. Pokračujeme po žluté k silnici, kde nás nabírá autobus, a jedeme do Mariánské Týnice. Mariánská Týnice tvoří zdejší výraznou krajinnou dominantu. Z historického pohledu lze říci, že Mariánská Týnice s poutním kostelem Zvěstování Panny Marie je bývalé proboštství cisterciáckého kláštera v Plasích v Mariánském Týnci u Kralovic, dnes sloužící jako Muzeum a galerie severního Plzeňska. Od roku 1958 je chráněno jako kulturní památka ČR. V listině papeže Inocence IV. z roku 1250

je v Týnci uváděn kostel sv. Petra a Pavla. Kaple v Týnci existovala údajně již ve 12. století. V průběhu třicetileté války byl kostel zpustošen. Po válce, za vlády opata Jakuba Vrchoty z Rosenwertu byl kostelík přestavěn a rozšířen – poprvé okolo roku 1640 a následně v letech 1648–51. Opat Ondřej Trojer využil potlačené selské povstání v roce 1680 a nechal vzbouřence vysázet monumentální lipovou alej z Kralovic, doplněnou sedmi kaplemi zasvěcenými sedmi radostem Panny Marie. Do dnešní doby se z aleje zachovala jen poslední Radimova lípa. Na konci 17. století Trojer kostel nechal přestavět a zvětšit, na straně presbytáře připojil nové ambitové nádvoří a k průčelí přidal zvonici. Postavil i proboštství a věž s hodinami umístěnou do prostoru mezi ambity a proboštstvím. Ve fundační listině z roku 1699 vydané opatem se praví, že proboštství má sloužit pro rozmnožení uctívání Panny Marie ve zdejším kostele a zároveň pro zajištění řádových bratří, především vysloužilých. V době socialismu v druhé polovině 20. století areál Mariánské Týnice zpustl, protože byl využíván vojenskou posádkou z nedalekých Kralovic jako skladiště vojenského materiálu a záložní stanoviště v případě bojového poplachu.

2.3 Středa 23. 08. 2017

Středa byla věnována městu Příbrami a jejímu okolí. Před vlastní návštěvou města a Hornického muzea jsme věnovali větší pozornost otázce uranu na našem území. Těžbou uranu rozumíme získávání uranové rudy hornickou činností z příslušných rudních ložisek. První uranové doly byly otevřeny už v průběhu 19. století, protože některé uranové rudy se používaly například k zabarvování skloviny ve sklářských hutích. Skutečný rozmach těžby uranu však nastal až po druhé světové válce v důsledku zvýšené spotřeby radioaktivního materiálu pro výrobu atomové bomby a posléze též pro výrobu elektrické energie v jaderných elektrárnách. V praxi je možné rozlišit několik různých způsobů těžby uranu - povrchový lom (např. důl Rössing v Namibii), hlubinný důl (např. důl Rožná, Jáchymov nebo Příbram) nebo těžbu chemickým loužením (Stráž pod Ralskem). V roce 2016 činila celosvětová těžba uranu asi 62 000 tun za rok, přičemž největší podíl těžby vykazovaly 3 země - Kazachstán (40% podíl světové těžby), Kanada (22%) a Austrálie (10%) - dohromady tyto 3 země asi 72% celosvětové produkce. V několika dalších zemích těžba přesáhla tisíc tun za rok - Niger, Namibie, Rusko, Uzbekistán, USA, Čína a Malawi. Československé uranové doly otevřené v této době (po druhé světové válce) odesílaly většinu své produkce do Sovětského svazu (bez patřičné protihodnoty). Zejména v 50. letech v nich byli nuceni, bez ochranných prostředků, pracovat političtí vězni. Jednalo se zejména o těžební oblasti Jáchymov a Příbram. Souběžně probíhal intenzívní průzkum a vyhledávání nových ložisek uranu a v průběhu několika let se prokázalo, že Československo se řadí v zásobách uranové rudy mezi světovou velmoc. Mimo lokality Jáchymov a Příbram byla nalezena a otevřena další hlubinná ložiska Vítkov a Dyleň v Českém lese v západních Čechách, Okrouhlá Radouň (jižní Čechy), Hamr na Jezeře a Křižany (Liberecko), Javorník-Zálesí, Licoměřice-Březinka, Chotěboř, Rožná-Olší, Slavkovice-Petrovice (okres Žďár nad Sázavou), Trutnovsko, Brzkov-Polná, Jasenice-Pucov (Náměšť nad Oslavou). V době největšího rozvoje v 70. letech 20. století zaměstnával československý uranový průmysl kolem

60 000 pracovníků, koncem 80. let došlo k útlumu v důsledku částečného vytěžení zásob, ekonomické nerentabilnosti při těžbě z velkých hloubek i ekologické zátěži na krajinu v okolí exploatace. Počátkem 90. let došlo zejména v rudném hornictví k rušení dotační politiky státu a z tohoto důvodu byly téměř všechny doly uzavřeny. V současnosti probíhá v Česku hlubinná těžba pouze v Dolní Rožínce (okres Žďár nad Sázavou) a to na dole Rožná. Důl byl otevřen v roce 1957, postupně byl prohlubován až na úroveň -1200 m a v současné době těží z hloubky 1000-1100 metrů jako jediný uranový důl v Evropě. Ztrátová těžba zde původně měla skončit v roce 2006 (dle usnesení vlády č. 689 z června 2002), protože však světové ceny uranu mezitím vzrostly a těžba se tak stala ziskovou, rozhodla vláda usnesením č. 1316 z 12. října 2005 těžbu prodloužit až do konce roku 2008 (s možností dalšího prodloužení). V květnu 2007 vláda rozhodla o nelimitovaném pokračování těžby a to po dobu ekonomické výnosnosti, takže v dole probíhá těžba bez potřeby státní dotace. Exploatace uranového ložiska Rožná již trvá skoro 60 let a ložisko se tak stává nejdéle těženým uranovým ložiskem jak v ČR, tak i patrně na celém světě. Dne 25. 1. 2016 vláda ČR rozhodla o dotěžení zbytkových dostupných zásob uranu v dole Rožná do konce roku 2016 s tím, že likvidační práce potřebné k uzavření dolu budou dokončeny roku 2017.

Příbram je město ve Středočeském kraji, 54 km jihozápadně od Prahy v oblasti pod Brdy na říčce Litavce. Žije zde zhruba 33 tisíc obyvatel. Příbram byla proslulá jako historické hornické město, což nyní připomíná Hornické muzeum Příbram, jedno z největších hornických muzeí v České republice spravující rozsáhlý skanzen. Nyní, po útlumu těžby, je známá hlavně díky poutnímu místu Svaté Hoře, kde je nově zrestaurovaný barokní klášterní komplex. Ten se nachází na kopci přímo nad centrem města a je s ním spojený krytým schodištěm. Západní dominantu města tvoří zalesněný hřbet hory Třemošná (778 m) v Brdech. Příbram se nachází na úpatí Brd, jejichž nejvyšší vrchol Tok (865 m) leží jen necelých 10 kilometrů západně od centra města. Střední nadmořská výška města je 502 metrů. Celková výměra města je 33,41 km^2. Městem protéká říčka Litavka a Příbramský potok, na němž je přímo v centru města několik rybníků, celková rozloha vodních ploch ve městě je 37,7 ha, tedy 1,1 % rozlohy města. Důlní činnost stříbra, barevných kovů a uranu zásadně ovlivnila podobu krajiny okolo města, v níž se tak nyní nachází mnoho hald s vytěženou hlušinou, které se v současnosti postupně rekultivují. Zemědělská půda pokrývá bezmála polovinu katastrální rozlohy města, z více než čtvrtiny jde o ornou půdu (936 ha). Lesů, zasahujících do katastru především z lesnatých brdských poloh, je 618 ha.

Příbramská ekonomika byla několik století závislá na hornictví a jeho dodavatelských provozech. Když na konci 80. let 20. století začal útlum důlní činnosti v Příbrami, patřily mezi hlavní a nejvýznamnější příbramské podniky ČSUP (Český státní uranový průmysl), Rudné doly a pomocné provozy jako ZRUP (Základna rozvoje uranového průmyslu) a továrna na výrobu hraček Hamiro.

Po roce 1989 došlo k privatizaci a restrukturalizaci hospodářství. Řada podniků zanikla. Dnes působí v Příbrami následující velké podniky: ZAT, a. s. – výroba řídicích a informačních systémů pro energetiku, dopravu a průmysl; ZRUP, a. s. – výroba obytných buněk, ocelových konstrukcí a stavebních prvků; Wheelabrator Czech, s.r.o. – výroba tryskacích strojů; Kovohutě

Příbram nástupnická, a. s. – recyklace olova a drahých kovů; Halex-Schauenberg – výroba ocelových budov a konstrukcí; Vibros, s.r.o. – výroba příložných vibrátorů a vibračních strojů; Průzkum Příbram, s.r.o. – důlní a geologické práce; RAVAK, a. s. – největší výrobce van a sprchových koutů ve střední a východní Evropě; Yoko, s. r. o. – výroba plyšových hraček; Stella Ateliers, s.r.o. – výroba ložního prádla.

Hornické muzeum Příbram

Největší hornické muzeum v ČR v Březových Horách. Je umístěno do areálu historické Ševčínské šachty, založené v roce 1813 na místě dolu z 16. století, dále do původních báňských budov dolu Vojtěch, který byl založen v roce 1779 a dolu Anna, který vznikl v roce 1789. V úvodní části se návštěvník seznámí s tradičními řemesly (voskařství, řezbářství, betlemářství, prstýnkářství) a průmyslovou výrobou na Příbramsku a historickými fotografiemi vývoje hornictví a města. Další expozice, umístěná v bývalé cáchovně, je věnována geologii Příbramska a hornické činnosti od pravěku do současnosti. Výtahem sjíždíme do podzemí na prohlídku podzemního systému odvodňování báňských děl. Zpřístupněné prostory umožní vytvořit si představu o organizaci práce v minulých stoletích a výjimečném strojním zařízení - vodní kola, rozvody podzemních vod apod. Následuje expozice spojená s vývojem svislé důlní dopravy. K vidění o obdivování je strojovna těžní věže s původním zařízením z konce 19. století, s původním strojním zařízením, naviječími koly pro těžební lano, brzdným systémem a ovládacím zařízením strojníka. Poslední ukázkou je jízda důlním vláčkem se zastávkou na čelbě, kde jsou vystaveny vrtací soupravy a ukázky pracovního náčiní horníků.

Památník Vojna u Příbrami. Uprostřed lesů asi 5 km jihovýchodně od Příbrami, v místě výskytu stříbrných, polymetalických a uranových rud, byl vybudován v letech 1947-49 německými válečnými zajatci pracovní tábor, pojmenovaný podle nedalekého vrchu Vojna 666 m. Následkem komunistického převratu v únoru 1948 a následného společenského vývoje, bylo rozhodnuto využívat nové pracovní síly, kterou tvořili především političtí vězni. Jednalo se o lidi, kteří byli z politických důvodů protiprávně, často bez soudu, internováni v tzv. táborech nucených prací. Postupně zde vznikl největší tábor nucených prací pro účely těžby uranu. V květnu roku 1951 již zde pobývalo 761 vězeň. Obdobná zařízení existovala také v Jáchymově a v oblasti Slavkovska. Následnou reorganizací byl tábor nucených prací přejmenován na nápravně pracovní tábor Vojna. Největšího počtu vězňů dosáhl v roce 1956 a to 1517 potrestaných. Po amnestii prezidenta republiky nastává úbytek vězňů, část vězňů je převedena do nápravně pracovního tábora Bytíz a tábor Vojna byl následně uzavřen. Areál potom do roku 2000 využívala armáda.

Vzhledem k tomu, že se jedná o jednu z posledních lokalit, kde se částečně zachovaly autentické (původní) vězeňské objekty z doby komunistické perzekuce, bylo rozhodnuto vládním usnesením č. 609 ze dne 16. 06. 1999, vybudovat zde památník jako pietní místo šestnácti historických staveb, které se zde dochovaly. Navštívili jsme budovu velitelství tábora, korekci, bunkr, ubytovací objekt, kulturní dům a vězeňskou ošetřovnu. V současnosti je v areálu tábora otevřena stálá expozice "Uran v českých dějinách", která mapuje vývoj uranového hornictví a

zpracování uranu v posledních dvou stoletích. V lednu 2001 byl areál vyhlášen kulturní památkou.

2.4 Čtvrtek 24. 08. 2017

Také čtvrtek byl dnem společného výjezdu, tentokrát s kempem biologů. První zastávkou byla tepelná elektrárna Tušimice II. Po příjezdu a poučení o bezpečnosti v provozu, jsme byli seznámeni se základními údaji o ČEZu a následně potom o elektrárně.

ČEZ je jednou z největších firem v České republice a patří také mezi deset největších energetických firem v Evropě. Zabývá se výrobou, distribucí a prodejem energií. Energie v podobě elektřiny, plynu nebo tepla vyrábí či dodává zákazníkům v celkem sedmi evropských zemích. Provozuje v tuzemsku více než desítku klasických elektráren a tepláren. Kromě jaderných zdrojů provozuje ČEZ také plynové a uhelné elektrárny. Z celkového objemu elektrické energie vyrobené v České republice připadají na Skupinu ČEZ téměř tři čtvrtiny. Současný vývoj energetiky směřuje k obnovitelným zdrojům energie. V České republice i v zahraničí provozuje solární, větrné a bioplynové elektrárny. V zahraničí, konkrétně v Rumunsku, ČEZ provozuje největší vnitrozemský větrný park v Evropě. Skupina ČEZ se zabývá také těžbou uhlí, které spotřebovává zejména ve svých uhelných provozech. ČEZ zaměstnává téměř 30 tisíc zaměstnanců a je jedním z největších zaměstnavatelů v zemi. Skupina ČEZ se hlásí k principům trvale udržitelného rozvoje. Uvědomuje si dopady svého podnikání na životní prostředí, proto se dlouhodobě věnuje modernizaci svých uhelných elektráren, jejímž cílem je snížit jejich emise a zvýšit efektivitu. Povedlo se jí tak snížit emise oxidu siřičitého o 92 %, pevných částic popílku o 95 %, emise oxidů dusíku o 50 % a oxidu uhelnatého o 77 %.

Elektrárna Tušimice II (ETU II) je začleněna do organizační jednotky ETP (Elektrárny Tušimice a Prunéřov), která je součástí energetické společnosti ČEZ a.s. Do této organizační jednotky patří také malá vodní elektrárna (MVE) Želina na řece Ohři, která je pozoruhodnou architektonickou a technicko-historickou památkou. Má dvě vodní Francisovy turbíny s generátory o celkovém výkonu 450 kW. Po rekonstrukci se zvýšila účinnost na 38 % a prodloužila životnost do roku 2037. Základní informace o ETU. Instalovaný výkon tvoří čtyři bloky o výkonu 200MW. Hlavním palivem je hnědé uhlí dodávané pásovou dopravou z vedlejších povrchových Dolů Nástup Tušimice, které jsou součástí akciové společnosti Severočeské doly. Pro zapalování kotlů a stabilizaci hoření se používá zemní plyn dodávaný dálkovým plynovodem od akciové společnosti Severočeská plynárenská. Elektrárna spotřebuje velké množství vody, jejíž zdrojem je nedaleká řeka Ohře. Surovinou pro odsiřovací zařízení je vápenec dopravovaný po železnici od dodavatele Lomy Mořina s.r.o., který je ve vlastnictví Skupiny.

Vytěžené uhlí se pásovými přepravníky dopraví do přípravny, kde se semele na požadovanou jemnost. Uhelný prach se spolu se vzduchem vhání do kotlů, kde dochází ke spalování

a produkci tepla. Vysoká teplota zahřívá trubky, které kotel obklopují. Vzniklá přehřátá pára, která je vedena do turbíny, která roztáčí generátor na výrobu elektřiny. Elektřina je pomocí transformátorů přeměněna na požadovanou hodnotu. Zplodiny z hoření jsou odváděny do odsiřovacích zařízení, kde pomocí mokré vápencové vypírky jsou z kouře odstraněny oxidy síry. Účinnost odsíření v Tušimicích II. dosahuje více než 98%. Rozpuštěný oxid siřičitý (SO_2) se používá k výrobě sádrokartonů. Vzhledem k vysoké účinnosti odsíření jsou spaliny vyvedeny do chladírenských věží. Na úvodní instruktáž navazovala prohlídka elektrárny. Postupně jsme měli možnost navštívit zaúhlování, kotelnu, strojovnu s generátory a odsiřovací zařízení. Vrcholem exkurze byla prohlídka vnitřku chladící věže a návštěva velínu.

Po obědě jsme odjeli do Českého středohoří. Českého středohoří je geomorfologický celek o rozloze 1266 km². Z hlediska horopisného patří do Podkrušnohorské oblasti, která je součástí Krušnohorské subprovincie (soustavy). Na 84 % území Českého středohoří zaujímá Chráněná krajinná oblast České středohoří (CHKO České středohoří) o výměře 1063,17 km². Nejvyšším vrcholem je Milešovka (837 m). Nejnižším bodem je hladina Labe v Děčíně (121,9 m). Maximální výškový rozdíl tedy činí 715,1 m. Hluboké údolí Labe rozděluje České středohoří na dva geomorfologické podcelky: Verneřické středohoří na pravém břehu Labe, které se člení na Benešovské středohoří, Bukovohorské středohoří, Litoměřické středohoří a Ústecké středohoří. Milešovské středohoří na levém břehu Labe, se člení na Kostomlatské středohoří, Teplické středohoří, Bořeňské středohoří a Ranské středohoří. Rozlohou 1266 km², délkou přes 70 km a šířkou až 25 km patří České středohoří k menším orografickým celkům. Přesto je však nejmohutnějším projevem sopečné činnosti v Česku. České středohoří vzniklo třetihorní sopečnou činností. Podél řeky Ohře prochází Oháreckỳ rift, kterým se žhavé magma dostávalo na povrch. V oblasti převažují čedičové horniny (73,6 %), zbytek tvoří trachytické a v malé míře andezitické horniny. Územím prochází Litoměřický hlubinný zlom, který z geologického hlediska tvoří hranici mezi krušnohorskou a středočeskou oblastí. Pod povrchem se hromadilo magma v žilách a tvořily se tzv. lakolity, což byly podpovrchové hmoty z utuhlého magmatu. V mladších třetihorách, v miocénu (asi před 23 miliony let) se začaly vyzdvihovat z pískovcového podloží sopečné kužely. V pliocénu (před 4,8 miliony let) vulkanity místy prorážely Českou křídovou pánev (Trosky, Kunětická hora). Vodní toky obnažily ztuhlé podpovrchové magma a prohlubovaly údolí, což dalo Českému středohoří majestátní krajinný ráz. Jedním takovým údolím je Porta Bohemica, kterou vymodelovala řeka Labe. Osu středohoří tvoří úrodné údolí Labe. Dalším větším tokem je Ploučnice. Centrální části obou podcelků jsou odvodňovány drobnými toky směřujícími k Labi, Ploučnici a Bílině. České středohoří má na svém území řadu přírodních zajímavostí: Loupežnická jeskyně u Velkého Března je největší pseudokrasová jeskyně v neovulkanitech v Česku, na Borečském vrchu a Plešivci jsou ledové jámy, v širším okolí Třebívlic se vyskytuje český granát, ojediněle i diamant, jihozápad Českého středohoří patří k nejteplejším a nejsušším místům republiky. Severozápad středohoří byl v zájmu těžby uhlí vyňat z původně navrhované CHKO a krajina

je zde silně ovlivňována těžbou uhlí a souvisejícím průmyslem. Lesnatost je malá, 28,4 %. Nejvyšší zastoupení má smrk (32,8 %), dále se vyskytuje dub, buk, habr, bříza, jasan, lípa a javor.

Cílem naší exkurze bylo Muzeum českého granátu v Třebenicích. Muzeum je umístěno do bývalého luteránského kostela. Vedle expozice o českém granátu, jeho historii, těžbě a zpracování je zde také expozice věnovaná historii kraje. Vítaným zpestřením bylo hledání granátů před muzeem v dovezeném granátonosném písku.

Jako granáty označujeme skupinu krychlových minerálů, s komplikovaným chemickým vzorcem. Název pochází z latinského *granatum malum* – granátové jablko. Původ granátů je převážně metasomatický (pochod, při němž dochází k výměnným reakcím mezi látkami přinášenými z vnějších zdrojů a látkami původními), zřídka magmatický. Druhotně sedimentární. Granáty zpravidla tvoří rombododekaedrické a hexaoktoedrické krystaly. Zrnité a kompaktní agregáty jsou méně časté. V náplavech se vyskytují jednotlivá zrna nebo ohlazené oblázky. Fyzikální vlastnosti: Tvrdost 6,5–7,5, křehký, hustota 3,4–4,6 g/cm³, štěpnost velmi nedokonalá podle {110}, lom nerovný, lasturnatý, tříštivý. Optické vlastnosti: Barva: různá podle odrůdy. Lesk skelný, matný, hedvábný, průhlednost: průsvitný až neprůhledný, vryp bílý nebo s nádechem podle zabarvení odrůdy. Chemické vlastnosti: Složení variabilní, nestálé, příměsi Fe, Mg, Mn, Ca, Al, Ti, Cr, V, Zr aj. V kyselinách nerozpustné. Druhým cílem odpolední části exkurze byla lokalita kamenných sluncí u Hnojnic.

Národní přírodní památka a geologická lokalita světového významu se skrývá v mělkém údolí nad levým břehem Hnojnického potoka asi 1 km jihovýchodně od obce Hnojnice. Jedná se o nevýrazné návrší částečně narušené lomovou stěnou, v níž jsou patrné přírodní kresby sluncí vzniklé v důsledku dávné sopečné činnosti. Místo bylo v minulosti využíváno jako lom pro těžbu ostřiva určeného k výrobě cihel v dnes již zaniklé cihelně, nacházející se odsud západním směrem. Krátce poté, co zde byla geologem doktorem Malkovským zjištěna přítomnost kamenných sluncí, přistoupilo se k zastavení těžby a místo bylo vyhlášeno chráněným územím o rozloze 0,82 hektaru. Roku 1992 pak byla tato lokalita "povýšena" mezi národní přírodní památky České republiky. Kamenná slunce se skládají z tmavého zaobleného jádra, obklopeného paprsčitě rozpraskanou horninou. Velikost jader dosahuje až k 30 cm, s paprsky se pak rozměr těch největších sluncí blíží jednomu metru. K vidění je zde okolo patnácti větších sluncí, počet malých sluníček jde do desítek exemplářů. Podle geologů zde v době před více než dvaceti milióny lety došlo k explozi žhavého magmatu, která prolomila výše položenou vrstvu vápenitých usazenin. Tím vzniklo na zemském povrchu jakési trychtýřovité hrdlo zaplněné magmatem s příměsí jílovitých hornin původního nadloží. Zatavené kusy jílu se pak staly přirozeným centrem chladnutí pro své nejbližší okolí tvořené horkým magmatem. Magma se v důsledku tuhnutí a smršťování okolo jílových jader paprskovitě rozpraskalo, čímž vznikl krásný úkaz připomínající kresbu slunce. Stejný jev, ale s podstatně méně výraznými exempláři, nalezneme i v menší lomové stěně na sousedním, asi 70 m vzdáleném pahorku. Další lokalitou, kde lze tento, ovšem nikoliv tak dokonale vyvinutý úkaz, pozorovat, jsou tzv. Kamenná slunce u obce Staré popsaná J. Macháčkem v roce 1991. Zdejší lokalita je rozhodně zajímavá i z

hlediska živé přírody. Z rostlin zde nalezneme např. len rakouský, kozinec rakouský, kozinec bezlodyžný, užanku lékařskou, bělotrn kulatohlavý, kavyl Ivanův, kavyl sličný, vlnici chlupatou, čistec přímý, silenku ušnici atd.

2.5 Pátek 25. 08. 2017

Poslední den zeměpisného kempu, páteční dopoledne, bylo věnováno městu Plzni. Vzhledem k uzavření Západočeského muzea, došlo k redukci programu. Skupina zeměpisců si prošla historické jádro města, rozdělila se do tří skupin, byla poučena o bezpečnosti, byly vysvětleny jednotlivé úkoly, rozdány historické mapy a následně každá ze skupin postupně zpracovávala zadané úkoly. Skupiny pracovaly celé dopoledne do oběda. Každá skupina měla během dopoledne možnost průběžné konzultace s lektory.

Plzeň - vývoj města za posledních sto padesát let

- v informačním středisku si vyzvedni mapu města (každý svou)
- zjisti, kolik městských bran měla Plzeň, jak se jmenovaly a kde byly (proveď zákres do mapy)
- kde lze v současnosti nalézt zbytky po městském opevnění (pokud ano zakresli je do mapy)
- jak se změnily řečiště vodních toků ve městě (zákres do mapy)
- ve vymezeném prostoru najdi dva příklady staveb, které jsou a) gotické, b) renesanční, c) barokní, d) secesní (zákres do mapy, foto do mobilu)
- jaké klášterní řády působily ve městě a kde jsou jejich budovy (zákres do mapy)
- najdi Masné krámy a napiš, k čemu sloužily (zákres do mapy)
- zjisti, jaká je nadmořská výšky Náměstí Republiky
- ve vymezeném území najdi dům se sochou rytíře, zjisti, jak se jmenuje a čím je zajímavý
- co je to parkán, kde najdeš parkán ve městě (zákres do mapy)
- do mapy vyznač, kde vzniká soutokem řek Berounka
- najdi alespoň dvě indicie, podle kterých můžeš určit světové strany ve městě
- jak vysoká je věž kostela na náměstí (přesně)
- ve vnitřním městě jsou některé ulice jednosměrné, do mapy vyznač směr jízdy, pokus se vysvětlit, proč jsou jednosměrné
- na Plzeňské radnici najdi letopočet a sečti jednotlivé číslice, přičti letopočet vzniku morového sloupu (opět součet jednotlivých číslic) a přičti počet oken na věži kostela. Celkový výsledek vyděl dvěma (zaokrouhli na celé číslo sudé) a najdi dům na náměstí, který má stejné popisné číslo (foto do mobilu)

Krátká doba po obědě byla věnována vyhodnocení a vyhlášení výsledků soutěže. Úspěšní členové týmů si postupně vybírali upomínkové předměty, které věnoval Krajský úřad Plzeňského kraje, obdrželi pamětní diplomy a propagační materiály. Závěrečná neformální beseda dodala lektorům další náměty a připomínky na případný příští kemp a ukončila čekání na přijíždějící rodiče. Kemp byl ukončen v 16. hodin.

3 Závěr

Také v letošním roce můžeme konstatovat, že průběh a výsledky Zeměpisného kempu 2017 je možno hodnotit pozitivně. Hodnocení účastníků, které se objevilo ve vyplněných dotaznících a v nepředstíraném zájmu zúčastněných na besedách, exkurzích a neformálních rozhovorech, bylo v drtivé většině kladné a velmi pozitivní a potěšující.

Studijní soustředění, kterými odborné kempy pro žáky skutečně jsou, na ně kladou vysoké odborné i volní nároky. Velice pečlivě proto lektoři připravují témata a lokality pro příští kemp a reagují na připomínky a náměty studentů.

Cesta, kterou Plzeňský kraj prostřednictvím Střediska služeb školám Plzeň nastoupil, je přínosná a vložený čas a peníze se zcela jistě vracejí v osobnostním a odborném rozvoji talentovaných žáků, kteří kempem procházejí. Řada účastníků se zúčastňuje opakovaně a opakovaně se umísťuje na předních místech Zeměpisné olympiády.

Našim cílem je i pro příští rok zachovat kontinuitu odborného kempu, dále podporovat zájem o zeměpis u talentovaných dětí. Pokud bude podpořen i příští rok tento projekt, jsme připraveni nabídnout pestré a široké spektrum témat, exkurzí a soutěží pro úspěšné řešitele Zeměpisné olympiády.

4 Použitá literatura

BÍNA, J. a DEMEK,J: Z nížin do hor. Praha 2012. ISBN 978-80-200-2026-0.

CULEK, M. a kol.: Biogeografické členění České republiky. Enigma, Praha 1996.

DEMEK, J. a kol.: Geomorfologie Českých zemí. NČSAV, Prah 1969.

CHLUPÁČ, I. a kol.: Geologická minulost České republiky. Academia, Praha 2002. ISBN 80-200-0914-0.

KUMPERA, J.: Západní Čechy od A do Z: historie, památky, příroda. Praha, 2003. ISBN 80-7306-060-4.

MACKOVČIN, P. a SEDLÁČEK, M.: Střední Čechy. Chráněná území ČR XIII. Praha 2005. ISBN 80-86064-87-5.

MACKOVČIN, P. a SEDLÁČEK, M.: Ústecko. Chráněná území ČR I. Praha 1999. ISBN 80-86064-37-9.

MERGL, M. a VOHRADSKÝ, O.: Vycházka za geologickými zajímavostmi Plzně a okolí. Koura 2000. ISBN 80-902527-1-0.

MÍSAŘ, Z.: Český masiv. Praha 1983.

REKORDY ČR. PŘÍRODA. Bratislava 2001. 206s. ISBN 80-8067-025-0

Turistická mapa 1:50 000. Plzeňsko. KČT 2003.

Turistická mapa 1:50 000. Plzeňsko. Kartografie Praha 1994.

Turistická mapa 1:50 000. Povodí Střely. KČT 2008.

https://www.google.cz/search?q=%C4%8Desk%C3%A9+st%C5%99edoho%C5%99%C3%AD&rls=com.microsoft:cs-CZ:IE-SearchBox&ie=UTF-8&oe=UTF-8&sourceid=ie7&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=JOHQWcXeJPOA8QfawpKgBg&gws_rd=ssl

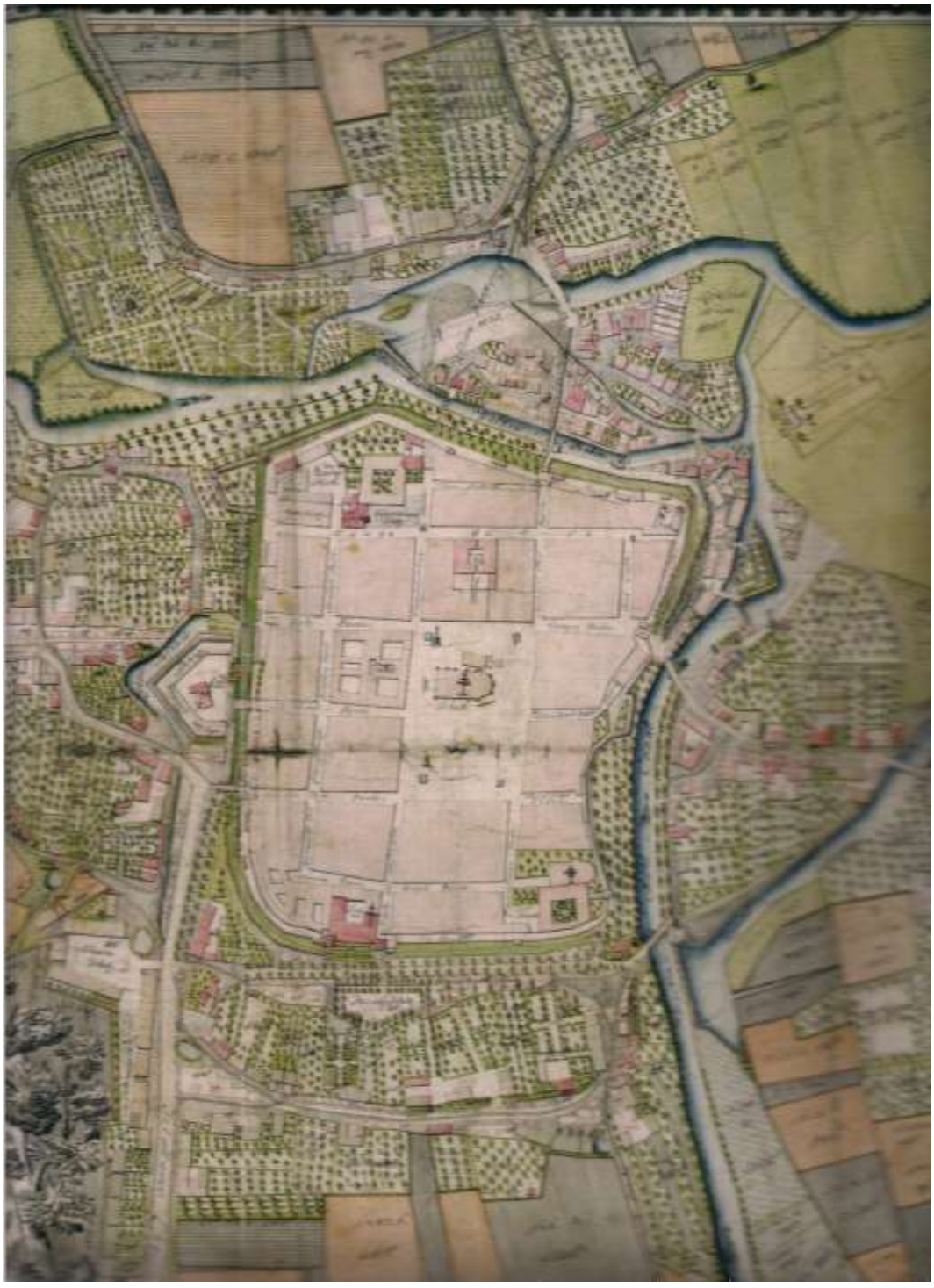
https://cs.wikipedia.org/wiki/Gran%C3%A1t_(miner%C3%A1l)

http://www.ceskestredohori.cz/mista/kamenna-slunce.htm

5 Kontakt na autora

PaedDr. Jiří Suda
jirisuda@email.cz

Příloha: Rukopisný plán Plzně s předměstími z roku 1821

ODBORNÝ KEMP ČESKÉHO JAZYKA

Blanka HEJTMÁNKOVÁ

1 Úvod

Na úvod kapitoly ČJL jeden statistický údaj: devět z deseti loňských účastníků kempu uspělo i v letošních soutěžích a aktivitách českého jazyka. A nyní už ke kempu 2017.

Celotýdenním tématem letošního kempu českého jazyka se stal Karel Čapek. Historických důvodů pro tuto volbu bylo několik – 100 let od prvního vydání první samostatné Čapkovy knihy Boží muka, 100 let od tragického výbuchu v muniční továrně Škodových závodů v Plzni, který se stal inspirací pro Čapkův román Krakatit, a mnoho dalších.

Zajímavá byla struktura účastníků. Z jedenácti

- čtyři chlapci, sedm děvčat
- čtyři poprvé (z toho jedna byla sestrou předloňské účastnice), sedm se účastnilo poněkolikáté
- čtyři na počátku středoškolských studií, sedm kolem maturity

Protože jsme se snažili nahlédnout do Čapkovy osobnosti a podívat se na motivy jeho děl či jejich jazykovou strukturu čapkovským způsobem, tj. z různých úhlů pohledu, vedla semináře řada renomovaných lektorů. Kromě tří stálých:

- PaedDr. Marie Hanzová, CSc.
- PaedDr. Blanka Hejtmánková
- PaedDr. Eva Schneiderová

vedli přednášky, semináře či workshopy:

- Ing. Helena Baková – členka představenstva České grafologické komory
- Zdeněk Světlík – dlouholetý člen Unie výtvarných umělců Plzeň
- Mgr. Marcela Štýbrová – kurátorka výstav a edukátor Západočeské galerie
- Mgr. Tereza Todorová – kurátorka výstav a edukátor Památníku KČ ve Strži
- Kristina Váňová – ředitelka Památníku KČ ve Strži a členka Společnosti bratří Čapků
- JUDr. Pavel Vespalec – současný předseda Společnosti bratří Čapků
- prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc. – literární historik a vedoucí katedry ČJL na PedF ZČU
- Mgr. Hasan Zahirović, PhD. – vědecko-pedagogický pracovník Slezské univerzity v Opavě, člen společnosti bratří Čapků, mimořádný odborník na dílo Karla Čapka a jeho překladatel

Pracovali jsme s dvěma podstatnými motivy objevujícími se v celém Čapkově díle (motivem tajemna a motivem rodinné soudržnosti) formami z různých druhů umění (kromě literárního a dramatického i výtvarným a hudebním) a principem demokracie (účastníci museli volit vlastní výběr částí úkolů). Samozřejmě největší důraz byl dán jako vždy prožitku a jeho vyjádření.

I místa seminářů jsme zvolili pestrá: Knihovnu města Plzně (jíž patří velký dík za skvělé zázemí), Literární kavárnu, Západočeskou galerii – Galerii 13. největším zážitkem byl středeční celodenní pobyt v Památníku Karla Čapka ve Strži u Staré Huti.

2 Program

Program kempu pro nadané – český jazyk
ve dnech 21. – 25. 8. 2017 v Plzni
„Po stopách a ve šlépějích Karla Čapka“

pondělí 21. 8. - renesanční osobnost Karla Čapka
- zasazení K. Čapka do společensko-kulturních souvislostí (V. Viktora)
- prožitkový výtvarný seminář nad díly Josef Čapka v G 13 (M. Štýbrová)
- výtvarná truc Nobelovka pro Karla Čapka (Z. Světlík)

úterý 22. 8. - pocta jazyku Karla Čapka
- expresivita a synonymita v jazyce K. Čapka (Eva Schneiderová)
- překlady děl K. Čapka (Hasan Zahirović)
- důležitost rodinného zázemí a Čapkových zálib, korespondence K. Čapka (H. Zahirović)

středa 23. 8. - celodenní výlet
- Památník Karla Čapka ve Strži u Staré Huti (T. Todorová a K. Váňová)

čtvrtek 24. 8. - tajemný Karel Čapek
- tajemno v díle K. Čapka (Marie Hanzová)
- tvorba scénáře vystoupení a jeho příprava (H. Zahirović)
- cca 10´ vystoupení v rámci koncertního večera hudebních kempů v Domě hudby

pátek 25. 8. - fanklub Karla Čapka
- tajemství písma (H. Baková)
- Společnost bratří Čapků (P. Vespalec)
- vepsáno do mraků (B. Hejtmánková)
- ukončení kempu, hodnocení (B. Hejtmánková)

3 Úkoly

Jak už je uvedeno výše, vzhledem k šíři aktivit K. Čapka jsme pracovali různými formami různých druhů umění, a tak i úkoly byly:

1. výtvarné
    a) práce s fragmentem obrazu J. Čapka
    b) „truc Nobelovka“ pro K. Čapka včetně předání v Památníku K. Čapka ve Strži
    c) vytvoření žánrové či reportážní fotografie včetně popisku
2. jazykové
    a) rozbor expresivity v dílech K. Čapka

3. dramatizační
    a) vytvoření scénáře a vlastní vystoupení v rámci závěrečného koncertu hudebních kempů
    b) vlastní vystoupení z textů K. Čapka
4. literární a stylistické
    a) přednáška V. Viktory o společenských a kulturních souvislostech
    b) přednáška H. Zahiroviće o překladech včetně cvičení – překladu anglického úryvku Čapkovy pohádky do češtiny
    c) vytvoření vlastních textů s přesným zadáním jazykové oblasti
    d) beseda s P. Vespalcem o Společnosti bratří Čapků
5. stylistické
    a) příběh obrazu „před“ či „po“
    b) tři nej části expozice Památníku
    c) podkova pro štěstí / příběh oživlého předmětu
    d) na nástupišti
6. vepsáno do mraků

zasazení osobnosti K. Čapka do společensko-kulturních souvislostí

Tematickým zahájením kempu byla přednáška prof. Viktory o vzájemných vztazích historických i kulturních událostí a osobností s poučením o uměleckých směrech první poloviny 20. století, aby studenti lépe porozuměli vlivům, které přispívaly k formování děl Karla Čapka.

Přednáška byla jako vždy hodnocena velmi vysoko.

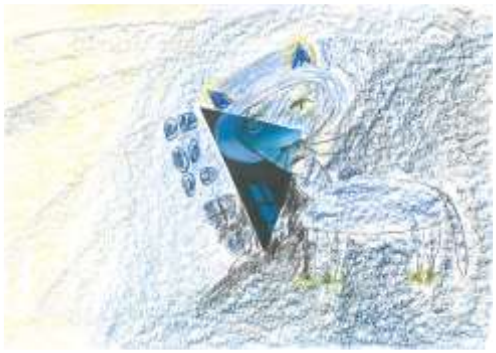
práce s fragmentem obrazu Josefa Čapka

Při přípravě workshopu v Západočeské galerii už byl preferován motiv tajemna. Byly užity 4 olejové obrazy J. Čapka – vždy dva a dva s podobným námětem či náladou:

- Vězeň (1919) + Nevěstka (nedatováno, zařazeno kolem stejného roku)
- Myslivci v mlze (1935) + Těžko (1937)

a vytvořeny tři aktivity:

1. Vyber barevný útržek, který nejvíce odpovídá tvé momentální náladě, a řekni proč
2. Pro práci s obrazy byli účastníci rozděleni do 4 skupin k fragmentům 4 obrazů. Každý ze studentů měl umístit fragment do prostoru kartonu podle své vůle, dokreslit obraz a popsat jej. Bylo zajímavé zjistit, že ač účastníci nevěděli, o jaký obraz (jeho charakter) jde, náladu zobrazili přesně.

3. Vyber si jeden z obrazů a napiš příběh, který se odehrál „před“ či „po“
   Účastníci byli opět postaveni před demokratickou volbu (jeden ze čtyř obrazů / jeden ze dvou časových úseků).

<u>obraz Nevěstka</u> *Lucie Metličková*

To nezvládnu! Ne! Nech mě! Nesahej na mě! Tvoje ruce jsou tak chladné! Proč se neusmíváš? Co ta něžná slůvka, když jsme se poznali? Au! Proč tak naléháš? Copak ti na mně už vůbec nezáleží? Snad jsi mě ani neměl rád… Když si vzpomenu na tvé nicotné sliby, že spolu utečeme a budeme žít jeden pro druhého… Nic. Konec. Nic mi nezbylo. Jsem sama, bez nikoho. Ztracená, použitá…

<u>obraz Vězeň</u> *Lucie Schwarzová*

Otevře oči. Vztek v jeho hlavě přestal tak hladově kousat a ustoupil cestu racionálnímu uvažování. Konečně mohl znovu přemýšlet. Ale cožpak bylo o čem?
Přítmí jeho cely se čím dál víc rozpínalo, jako by bylo dobyvatelem, který se snaží podmanit si poslední rozumné části vězňova mozku. Všude okolo to páchlo hnilobou. Po starých zdech se plazila plíseň a špinavá okna ošklivě skřípala vždy, když se do nich opřel vítr.
Ne, na tomto místě naděje nebyla. A stejně se vězňova bledá tvář obrátila vzhůru, v očích otázku naléhavou, zoufalou a zcela prostou. Ono „proč já“ znělo jako umíráček. Ani pohled k nebesům nic nezměnil. Snad chtěl najít Boha, spatřil však jen tmu.

<u>obraz Vězeň</u> *Kateřina Škorvánková*

Proč? Proč já? Proč to, sakra, muselo dopadnout takhle? Pozdě. Teď už je pozdě. Bylo vyřčeno hodně slov. Slov proti nim. Nelíbilo se jim to. I tehdy bylo pozdě. Mluvit se už nesmělo. Kdybych tenkrát nešel Pod lípy, kdybych tenkrát mlčel… Pozdě na kdyby. Nebyl jsem přeci jedinej. Ale jedinej jsem takhle dopad. Smůla a…

Teplý srpnový den pomalu spěl ke svému konci. Zapadající slunce zbarvilo nebe nad městem doruda, na náměstí ovocnář zavíral svůj stánek a jedna elegantní dáma důstojně venčila svého buldočka. On už to neviděl. A jiní to viděli naposled…

Třešničkou na dortu byla hudební improvizace jedné z účastnic – ztvárnila náladu zvoleného obrazu.

výtvarná „truc Nobelovka“ pro Karla Čapka

Karel Čapek byl v letech 1932 – 38 sedmkrát nominován na Nobelovu cenu, nikdy ji nedostal. A protože jsme všichni přesvědčeni, že by mu patřila, byla pod vedením Zdeňka Světlíka ve třech skupinách výtvarně ztvárněna a následně ve středu předána do Památníku Karla Čapka na Strži.

expresivita a synonymita v díle Karla Čapka

Přednáška Evy Schneiderové byla zahájena teoretickým poučením o rozdělení české slovní zásoby s aplikací expresivních slov na jazyk povídek a pohádek K. Čapka. Cvičení byla rozdělena na dvě části.

V první části účastníci vymýšleli vhodná slova do vynechaných částí původních textů

„Jen se podívejte, pane,” drmolil Mazzani ještě horlivěji a přehazoval, krásné, silné provazy ještě rychleji, “jen se podívejte, jak jsou dlouhé, jak jsou pevné, jak jsou jemné, jak jsou kvalitní, jak jsou neuvěřitelné, jak jsou úžasné, jak jsou – jak jsou – Diavolo,” vykřikl najednou úzkostí, „co to je?” Jak ty provazy přehazoval a roztahoval, rozkládal a převracel, začaly se mu tak nějak divně do nich zaplétat ruce; a provazy se mu samy od sebe zadrhovaly, zamotávaly, utahovaly, obepínaly, uzlovaly, škrtily, a najednou (koukal jako blázen) má jimi sám ruce nadobro a pevně spoutány.

Mazzani se až zapotil úzkostí, ale myslel si, že se ještě vyplete. Začal sebou kroutit a svíjet, točit a motat, kopat, máchat a funět, aby se nějak z těch provazů vymotal, a přitom mlel pořád rychleji: “Podívejte se, podívejte se, jaká to je práce, jaká síla, jaká pevnost, jaká kvalita, jaká krása, jaká námaha, jaká fuška, jaké, panebože, provazy!”

nebo měli z vlastních jmen odvodit národnost vystupujících postav

Hned tedy svolal prezident své nejlepší detektývy. Byli to tři bratři, Všetečka, Všudybyl a Vševěd; dále lstivý Ital Signor Mazzani, veselý tlustý Holanďan Mynheer Valijse, slovanský obr Rus Jakolev a zasmušilý, nemluvný Skot Mister Nevrley. Pět slov, a už věděli, oč jde; a kdo prý toho zloděje chytí, dostane velikou odměnu.

„Si,” zvolal Mazzani.

„Jaa,” řekl vesele Valijse.

„Mm,” zamručel Jakolev.

„Well,” dodal Nevrley stručně.

Všetečka, Všudybyl a Vševěd na sebe prostě mrkli.

Ve druhé části úkolů měli přepsat neutrální text, který zve k návštěvě Plzeňského historického podzemí či Plzeňského pivovaru, do jazyka expresivního, tak aby odpovídal některé z určených skupin pro:

1. děti z mateřských škol
2. učně
3. seniory
4. počítačové experty

tedy opět povinná volba: jedna ze čtyř skupin / jedno ze tří témat.

překlady děl Karla Čapka

Mít v týmu pravého překladatele je trefa. Hasan Zahirović představil několik překladů Čapkových knih, mimo jiné francouzskou Dášeňku s originálními Čapkovými fotografiemi či korespondenci s Věrou Hrůzovou (oba překlady Hasan opatřil předmluvou), arabský překlad Matky či srbský překlad R. U. R. (obrázky knih jsou ve fotogalerii) a poukázal na dva největší problémy překladů: nalézt nejvhodnější slovní ekvivalent a přeložit novotvar.

V jazykové dílně pak měli účastníci za úkol přeložit část anglické verze Velké kočičí pohádky a následně svůj text porovnat s Čapkovým. Expresivitu zvládli na jedničku.

Další část semináře se týkala motivů Čapkova rodinného zázemí. Nejen, že se téměř v každém díle objeví motiv lékaře (inspirace povoláním otce), ale v ženských postavách děl jsou patrné povahové rysy Čapkových přítelkyň (v Loupežníkově Mimi Anny Nepeřené, v princezně v Krakatitu Věry Hrůzové). Rodinná soudržnost je patrna i ze spolupráce obou bratrů na raných dílech, která odevzdávali s autorským podpisem „bratři Čapkové“.

Posledním tématem byly Čapkovy sběratelské záliby (fotografování, koberce, zahrada, motýli, fotografie, nahrávky etnické hudby), jež se objeví zejména v povídkách, ale třeba i v trilogii Hordubal – Povětroň – Obyčejný život. Trilogie se stala dárkem pro všechny účastníky.

Pro večerní program jsme se sešli před internáty a studenti se snažili odhalit, jaký tajemný příběh se skrývá za fotografiemi z Čapkova života.

výlet do Památníku Karla Čapka ve Strži u Staré Huti

Středeční výlet byl plánovaným předělem programu. Jednak čtyřicetiminutový čapkovský dokument shrnul poznatky, které účastníci už získali z předchozích přednášek a seminářů, a jednak nám mimořádně fundovaná paní Todorová sdělila zajímavé detaily ke všem expozicím včetně místností věnovaných Olze Scheinpflugové a Ferdinandu Peroutkovi. Báječné bylo, že se studenti mohli celý den pohybovat po budově i parku bez jakýchkoli omezení, a ztotožňovali se s atmosférou Čapkova letního sídla.

Úkoly byly dva – novinový popisek k fotografiím vytvořených studenty a popsat pocity (náladu) tří míst interiéru či exteriéru Památníku, které je nejvíce zaujaly.

Novinový popisek k fotografiím vytvořených studenty

Ametystný kvítek

Čapčí hnízdo

Čapek je jednička

Čapka prostě baští

Čapkova tajemná zahrada

Čapkova tajemná zahrada_1

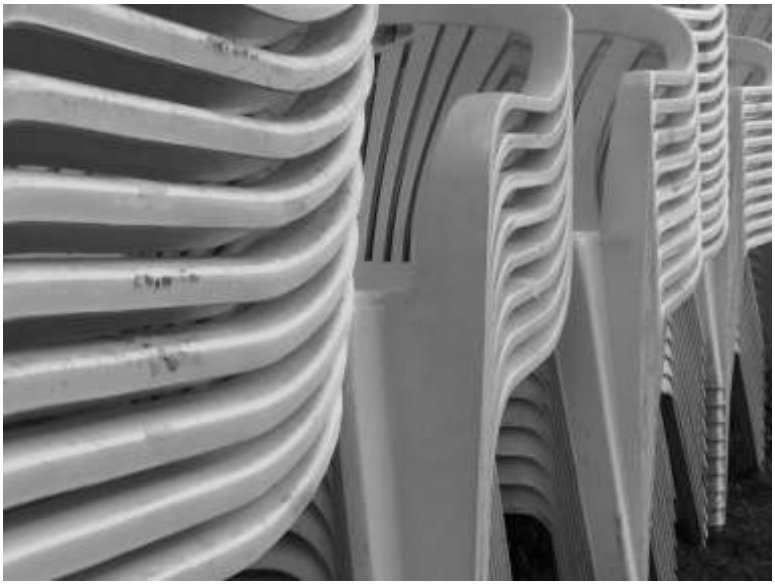
Čekání na návrat

Člověk nezná ani dno vlastního rybníčku

I voda umí být tajemná

Když dvě nohy nestačí

Ledňáček nebyl doma

Múzy (1. místo v soutěži Památníku Karla Čapka)

Na návštěvě u Karla Čapka (3. místo v soutěži Památníku Karla Čapka)

Na skok u Karla Čapka

Paparazzo_Víme o sobě

Tajemná oáza

Takhle umí padat i slova

U pařezové chaloupky

Vždycky tu bude spát

Zajati v lehkosti

Ze života hmyzu

Augustinová

1. *<u>Čapkovo mládí</u>*
   Mimo jiné mě zaujala expozice z Čapkových studentských let. Je trochu překvapivé, že už tehdy v jeho pocitech dominovala melancholie a skepse. Zároveň jsem z jeho mladistvých fotografií cítila touhu po poznání a spravedlnosti.
2. *<u>Peroutkárna,</u>*
   totiž pokoj Ferdinanda Peroutky, mě oslovila. Zaválo z ní na mne přátelství, tvůrčí duch, svéráznost. Tím vším tato místnost intelektuálského odpočinku dýchá.
3. *<u>Čapkova pracovna</u>*
   Nejvíc se mi líbilo v pracovně Karla Čapka. Jeho pokoj je tím nejzachovalejším „původním" z expozice, a snad proto mě přímo vtáhl do první poloviny 20. století. Vnímala jsem střízlivost zařízení značící čistotu myšlenek a cílevědomost. Skříň vlevo od psacího stolu ještě voní po lécích Čapkova otce.

Beneš

1. *<u>Karel Čapek a jeho zahrada</u>*
   v této části expozice ze mne byla sňata má počáteční ranní únava přímou konfrontací se skutečností, že Karel Čapek, tento velikán meziválečné literatury a společenského života, se snad ze všeho nejraději věnoval naprosto obyčejným věcem, ačkoli se svým neobyčejným

zápalem a umem. Je to pro mne dokladem jeho vidění světa s důrazem na obyčejného člověka.

2. *bratr Josef a sestra Helena*
   Tato část mi přišla ze všech nejsmutnější. Snad proto, že následovala za výkladem o dílech, jež se přímo věnovala válce, a o Karlově smrti, nebo kvůli neveselým osudům obou jeho sourozenců. Sklíčenost.
3. *Peroutkárna*
   Před rekonstrukcí pokoje pro Ferdinanda Peroutku mne spontánně napadlo, jaké to musí být hostit své přátele v domě tak často, že se rozhodnete jednou věnovat celý pokoj. Domnívám se, že takové dlouhé a časté návštěvy musí být neskonalá zábava a pevně jsem se rozhodl začít tak co nejdříve činit. Nadšení pro společnost.

Dokoupilová

1. *terasa*
   Ze zdí táhne chlad a stejně mi není zima. Hřeje mě pohled na prosluněnou zahradu za oknem, na lístky na třepotající se v letním vánku, hřeje mě i zvuk bzučícího hmyzu. Slunce se sem vkrádá žaluziemi a na mě dýchá klid, Mým největším přáním v tento okamžik je zůstat a užít si o některé líné neděli na této terase bohatou snídani s někým, s kým dovedu mlčet.
2. *pokoj Ferdinanda Peroutky*
   Útulno. Světlo lampy kreslí na zdi zajímavé obrázky. Houpací křeslo mě láká, abych se posadila. Představuji si v něm večery a odpoledne s pohledem upřeným na sychravé počasí za oknem, v ruce knihu, usrkávajíc horký čaj z velkého malovaného hrnečku.
3. *dilema*
   Kouknu vlevo – Věra Hrůzová. Kouknu vpravo – Olga Scheinpflugová. Jedna princezna z Krakatitu, druhá talentovaná herečka. Jedna krásnější než druhá. Kterou si vybrat? Aby mě z neustálého otáčení hlavy nebolelo za krkem… Dilema, Nerozhodnost. Zmatení. Potřeba. Zoufalství, Láska. Okouzlení. Otázky. Která je ta pravá?

Jirmus

1. *veranda*
   Již první pohled na tuto část budovy mě uchvátil. Ten výhled na zahradu působí velmi zvláštním, uklidňujícím dojmem. Barvitě si dokážu představit, jak Karel s Ferdinandem seděli u stolečku na zápraží a popíjejí silnou kávu, kterou má Čapek tak rád, a jen tak filosofují o starostech a radostech obyčejného života. Možná se Čapek při diskusi pochlubil i svojí krásnou zahradou, na které strávil hodiny každý den a která nás bezpodmínečně ze všech stran obklopuje.
2. *Olga Scheinpflugová*
   Tato žena na ve mně zanechala neuvěřitelný dojem. Již expozice zaměřena na její osobu na mně působí jako Olga sama. Plna prvorepublikové elegance, ženského vtipu a nadhledu, ale i bolesti a smutku, které v životě paní Scheinpflugové hrály nemalou roli. Neméně velkou roli, jakou hrála Olga sama, například v nejedné Karlově hře. Paní Olga na mě působí svojí krásou a sentimentalitou (čiší z jejích černobílých fotek) zároveň jako moje milovaná babička, ale i jako stará láska, třeba z dětství, kterou jsem třeba ani nemusel mít… Zrovna Olga by ten pocit ve mně jistě vyvolala.

3. *Peroutkův pokoj*
   Peroutka byl jedním z Čapkových nejbližších přátel. Sem, na Strž, jezdíval za Karlem tak frekventovaně, že mu Karel zařídil pokoj. Nádherně si umím představit, jak tuto místnost obývá. Tady a teď. Jak sedí s Čapkem nad hrou šachu, jak píše za stolem články a reportáže, jak jen tak leží v posteli – možná čte, možná přemýšlí o malých nebo velkých věcech, to je jedno, jak usnul při poslechu rozhlasu. Hlavní je, že se tu lehko navodí atmosféra první republiky, doby těchto velikánů.

Kordíková

1. *expozice věnovaná Olze, Čapkově „životní" ženě*
   pocit noblesy – jistě byla velmi elegantní
   nálada – lehce pochmurná
2. *terasa za domem*
   Jakmile jsem vzala v téhle místnosti, části expozice věnované dětem, tužku do ruky, jako bych se přenesla v čase a žila tu: Při ranní kávě bych pročítala noviny, pila čaj a sledovala obzor. A vycházející slunce by svými paprsky pomalounku prosvítávalo místností.
3. *pracovna Karla Čapka*
   pocit lásky: lásky k práci (pracovní stůl), lásky ke své ženě (fotografie Olgy), lásky k přírodě (výhled z okna do zahrady)

Metličková

1. *veranda – klid, záhadno, tajemno extáze, štěstí, vzrušení, závan, vzduch*
2. *pracovna – prostota, stručnost, utříděnosti, rozhled, jasno*
3. *pomníček Dášeňky – Dášeňka, láska, haf, úsměv, teplo, milo*

Obranec

1. *urážlivé dopis adresované Karlu Čapkovi – pocit lítosti*
2. *část o věznění Josefa Čapka – pocit nespravedlnosti*
3. *psací potřeby KČ – překvapení*

Pokorná

1. *veranda*
   Toto místo na mě působí neskutečně milým a kouzelným dojmem. Všude kolem mě obklopuje sluneční světlo a svět kolem tak působí pohádkově. Ze všech stran crčí pozitivní energie. Myslím, že právě v tom je skryto pravé kouzlo tohoto místa. Ta radost, světlo a čistota… Příroda a celý zbytek světa je na dosah ruky.
2. *pracovna*
   Možná, že právě zde napsal Karel Čapek spoustu příběhů. Příběhů, které nás ještě stále okouzlují a fascinují. Právě tady vdechl autor svým hrdinům život. A právě takhle nějak na mě pracovna působí – jako velký a úžasný příběh. Příběh plný přírody, světla a myšlenek Je tu spousta fotografií a obrazů, které vystihují autorovu osobnost. Zkrátka a dobře: Tady pracoval velký člověk.
3. *podkroví*

Toto místo obdivuji snad úplně nejvíc. Z oken sem proudí sluneční paprsky, voní tu čistý vzduch a já tu cítím ohromné souznění s přírodou. Kdybych měla tuto část domu popsat jedním slovem, vybaví se mi POHODA. Možná, že i kdyby se svět kolem hroutil, tahle místnost by stále byla stejná. Ponechala by si v sobě tu svou lidskost a klid.

Schwarzová

1. *veranda*
   Toto místo na mě působí nevídaně hřejivým dojmem. Připomíná mi bezpečí a klid domova. Jednoduše řečeno, panuje zde taková mírumilovná atmosféra. Když tu právě teď sedím, úplně vidím před očima Karla Čapka, jak se svou manželkou Olgou naslouchá šumění potůčku, ševelení všudypřítomné zeleně i zpěvu ptactva a popíjí kávu s úsměvem na rtech.
2. *pokoj Ferdinanda Peroutky*
   Podkroví domu má určitě nepopsatelné kouzlo. Jsem si jistá, že stejně rozmile muselo působit i před mnoha lety, kdy zde pan Peroutka spával. Už skutečnost, že zde měl svůj pokoj, svědčí o velkém přátelství mezi ním a Karlem Čapkem. A přesně to se mi tolik líbí, že i v temných časech, přestože mnozí pana Čapka neprávem odsuzovali, F. Peroutka stál při něm a snad si dokonce tohle místo upřímně zamiloval.
3. *expozice o Karlově dětství*
   Ať už známe Karla Čapka jako spisovatele, dramatika, novináře nebo prostě jen jako velkého člověka z Čech, jsem si jistá, že fotografie nebo perličky z jeho dětství – třeba právě jeho zcela průměrné vysvědčení – nás všechny zaujaly. Přece jen ukazují, a to příjemně zábavným způsobem, že i Karel Čapek byl obyčejný člověk.

Škovránková

1. *bílá veranda*
   Klid. Inspirativní klid. Výhled do zahrady je okouzlující. Dokáži si představit prosedět tady celé odpoledne: popíjet čaj a jen tak prostě být.
2. *soukromé pohlednice O. Vočadla s poznámkami K. Čapka*
   Baví mě. O. Vočadlo píše domů takové ty klasické pozdravy z cest a K. Čapek vždy doplní nějakou poznámku, typickou pro onen konkrétní den nebo cestu. Třeba „Nechce se mi dělat.“ Jo, baví mě to.
3. *expozice o smrti a pohřbu K. Čapka*
   Cítím se trapně za anonymy, kteří posílali nenávistné dopisy. Cítím smutek. Lítost. A taky nespravedlnost.

Vonášek

1. *místnost, kde jsou vysvědčení,*
   protože jsem zjistil, že známky nejsou skutečně všechno a plně nevystihují všechny kvality a schopnosti
2. *expozice zabývající se pohřbem*
   atmosféra je velice smutná, avšak provokující udělat něco proti tehdejšímu režimu, vůči nařízením
3. *expozice, kde bratři Čapkové sedí na krbových kamnech*
   z toho místa naprosto sálá vřelý bratrský vztah; hřeje možná víc než ta kamna

Abychom zůstali věrni tajemnu, literárním úkolem bylo napsat příběh „podkovy zasazené do prahu v přízemí Památníku“.

Augustinová

P*řipomíná koš, roh hojnosti, kapsu, důlek na kuličky, misku, obloučeк v notách. Na mysli mám samozřejmě podkovu. Pořídil si ji i Karel Čapek a jistě věděl proč.*

O *tom, že podkovy nosí štěstí, se hovoří již staletí, důvod této tajemné teorie však neznáme. Snad lidé doufali, že podkova učiní jejich kroky pevnými, podpoří je na půdě, co hrozí sesutím, a pomůže jim vyjít z dluhů i z jiných těžkých situací.*

D*okonce i Čapek možná věřil, že talisman zabrání zraněním, pomůže přeskočit překážky, zmírní následky klopýtnutí, nechá odpočítav staré rány, napoví správnou cestu, dorovná nerovné…*

K*aždý člověk by měl v sobě nosit vnitřní podkovu, která by zachycovala vzácná smítka. Ve chvílích strádání by se tak mohl těšit z pohledu na semínka květin a na třpytivé kousíčky slídy z krajů, které se mu třeba dřív zdály nehostinné.*

O*soba, jež čerpá povzbuzení z běžných každodenních příhod, se cítí šťastná navzdory všem okolnostem. Je nezlomná, má nervy ze železa a nebojí se úzkých cest vedoucích na vrchol hory. Unese každé jho, protože stojí na dobrém základu.*

V*ypadá štěstí pro každého stejně? Není na závadu, že se jednotlivé podkovy téměř neliší? Určitě ne. Člověk potřebuje, aby měl jeho život správný tvar, a i kdyby se příliš podobal ostatním, jeho štěstí by se tím nijak nezmenšilo.*

A*čkoliv o Čapkově podkově mnoho nevíme, dá se usoudit, že mu štěstí přinášela pravidelně. Spisovatel byl jistě natolik moudrý, aby se při každém šlápnutí na práh, kam ji přibil, z nálezu znovu zaradoval.*

Beneš

Tak jako si my v Evropě přejeme Good Luck, viel Glück a hodně štěstí, v Číně, jak jsem se dočetl, si lidé přejí doslova „suché a velmi rovné cesty“. Tato metafora štěstí se mi zdá být velmi podobná jeho symbolu – podkově. Vždyť koňské podkovy vlastně do jisté míry dobrou cestu zaručují. Zda nám mohou jako talisman udusat i šťastnou cestu životem, se lze pouze dohadovat. Přinejmenším se v dnešní době jedná o předmět ne zcela běžný a vlastnit takový může být zajímavé a hezké. Tudíž bych víru v moc podkov, na rozdíl od zaječích paciček, neoznačil za pověru.

A tajemno z nejtajemnějších: původně nás měla mít na starosti paní ředitelka Váňová, ale ta se dopoledne v Praze účastnila pohřbu poslední manželky Ferdinanda Peroutky Slávky. Náhoda…?

V semináři Marie Hanzové téma tajemna vrcholilo. Nejdříve účastníci měli interpretovat svůj pocit některých termínů:

tajemno

- *Augustinová:* *mystická oblast, která podněcuje lidskou zvědavost*
- *Beneš:* *mrazení při setkání s něčím zcela neznámým*
- *Dokoupilová:* *něco neznámého, co možná trochu nahání strach, ale zároveň mě velmi zajímá*
- *Jirmus:* *tajemno je jako mlha nad kauzou nebo objektem; zakrývá nějakou podstatnou část, která nám stále uniká*
- *Kordíková:* *tajemno je pro mě vždy skryto v překvapeních; nevnímám to jako něco tmavého, ponurého*
- *Metličková:* *les, temná noční voda, dveře za závěsem, pootevřené okno do noční krajiny, kostel, kadidlo, sakristie, prázdná místnost*
- *Obranec:* *objekt nám nejasný, utajený*
- *Schwarzová:* *tajemno je pro mě fascinujícím neznámem, seskupením otázek bez odpovědí*

záhada

- *Augustinová:* *zdánlivě nevysvětlitelná skutečnost, která bude jednoho dne zjevena*
- *Beneš:* *záhada je slovo vytvořené od slova hádat. A tak setkáme-li se s nějakou záhadou, většinou můžeme pouze hádat, jak se ve skutečnosti věci mají.*
- *Dokoupilová:* *nevysvětlitelná událost budící zvědavost*
- *Jirmus:* *kauza plná tajemna. Záhada se může týkat drobných i velkých věcí, podstatné je, že se člověk snaží odhalit pravdu.*
- *Kordíková:* *záhada je pro mě asi úplně nejvíc nevysvětlitelná věc, v mé hlavě je synonymem pro OSUD; proč se všechno děje, tak jak se děje*
- *Metličková:* *Sherlock Holmes, Rychlé šípy, Záhada hlavolamu, Stínadla, Anglie, hrabství*
- *Obranec:* *věc, která není pro nás vysvětlitelná*
- *Schwarzová:* *záhada je pro mě jako místnost bez dveří a oken; dokážeme-li si ji zcela vysvětlit, ztratí kouzlo*

Dalším úkolem byl tajemný příběh „Na nástupišti“ motivovaný představou odjíždějícího vlaku, v němž na okamžik zahlédneme neznámou postavu.

Beneš

Uviděl jsem ve vlaku velmi zvláštního člověka. Nevím, zda to byl muž či žena. Já tu osobu vlastně neviděl. Stál jsem na nástupišti, pozoroval pomalu odjíždějící vlak a snažil se uspořádat myšlenky rozházené po nejrůznějších koutech světa.

V jednom okně jsem postřehl glóbus. Žádnou plastovou dětskou hračku, ani pomůcku pro učitele základních škol, nýbrž takový ten veliký, historický, snad dokonce s podstavcem ze

slonoviny. Kdo proboha cestuje vlakem s ohromným glóbem z 18. století? Jakýkoli člověk dneška by si pravděpodobně najal jinou dopravu, třeba dodávku, než by se tahal s tímto ohromným a cenným břemenem, které se ve vlaku může celkem snadno poškodit.

Mám pocit, že jsem tehdy viděl samotného Humboldta.

Kordíková

Proč? Stát na nástupišti a mávat odjíždějící kamarádce. Naprosto obyčejná, nijak záhadná, tajuplná věc to není. Ale když se najednou můj pohled setká s pohledem někoho pro mě neznámého, on se usměje, oči lehce zajiskří… To je teprve ta záhada. Okamžitě mě zahltí otázky – kdo to je? Odkud mě zná? A zná mě vůbec? Proč se tak podíval? Co si o mně asi pomyslí? Vypadám dobře? Chtěl by se se mnou seznámit? Co když to má být někdo pro mě velmi důležitý a já ho nechala odjet? Jaký asi je? Jaké má jméno? Jaké oči?

Taková „setkání" nejsou nic jiného než jedna velká otázka a spousta odpovědí, co zůstanou schované a utajené.

Obranec

Tramvaj se rozjíždí a já v ní jen nakrátko zahlédl dívku, která se až nečekaně přibližuje mému ideálu krásy. Moje fantazie začíná pracovat na plné obrátky. Je i uvnitř tak krásná, nebo její vzhled slouží jen jako krásný obal nečestné a zkažené duše? Kdo ví? Rád bych poodhrnul roušku tajemna a nalezl odpovědi na otázky, jež mi právě teď zní, ba dokonce řvou a křičí v hlavě.

Dívku nejspíš už nikdy neuvidím, brzy na ni i zapomenu. A má to tak být. Jinak by mi přece tramvaj neujela – já bych seděl vedle ní a hledal odpovědi na své otázky.

Největším dopoledním tajemnem – skutečnou čapkovskou šlépějí (a také přípravou na páteční vnímání písmového obrazu) bylo mnohostranné vnímání otisku ruky. Každý z účastníků si zvolil jednu nebo více barev, jimiž si natřel levou dlaň, a obtiskl ji na čtvrtku papíru. Z anonymních obrazů pak studenti vybírali tu pro ně nejpříjemnější a uvažovali o vlastnostech majitele dlaně.

Bylo zajímavé, že dva povahově úplně odlišní lidé měli naprosto stejný otisk. Záhada…

tvorba scénáře, příprava a vystoupení v rámci koncertního večera v Domě hudby

Další Hasanovou profesí je herectví a dramatická výchova, kterou vyučuje na různých univerzitách, a tak dostal úkol, aby se studenty za tři hodiny (!) sestavil a nacvičil krátké vystoupení, jež předvedou v rámci koncertního večera hudebního kempu.

Scénář z životopisných údajů a fragmentů některých děl byl ztvárněn poutavě, živě a „Čapkiáda" byla večer v Domě hudby předvedena s obrovskou chutí. Výkon mladých herců publikum náležitě ocenilo a herci sami v závěrečných dotaznících tuto aktivitu hodnotili jako jednu z nejlepších.

tajemství písma

V páteční přednášce měli účastníci možnost nahlédnout do psychologie písma. Helena Baková se ve svých seminářích snaží předávat grafologické zkušenosti zážitkově-poznávací

cestou, a tak jednak studenty provedla po historii písma a základních znacích jeho výrazu a jednak jim umožnila, aby sami v úkolech pouvažovali nad vlastnostmi některých rukopisů.

Skutečným odborným dárkem pak bylo porovnání rukopisu obou bratrů a náčrt písmového obrazu Karla Čapka.

Společnost bratří Čapků

Závěr kempu byl věnován Společnosti bratří Čapků, o níž přišel s účastníky kempu besedovat její současný předseda JUDr. Pavel Vespalec. Představil dlouholetou historii Společnosti, její zajímavé členy a tiskoviny, pohovořil o stopách Karla Čapka v západních Čechách a pozval na připravovanou listopadovou výroční výstavu v plzeňské Studijní a vědecké knihovně.

Na závěr předal studentům dárek Společnosti – knihy, které pro ně vybrala vnučka Josefa Čapka (!) Kateřina Dostálová a do nichž napsal osobní věnování nejstarší čapkovec a dlouholetý člen výboru Společnosti bratří Čapků, rodilý Plzeňák JUDr. Milan Kyška (*1923). Neuvěřitelné…

vepsáno do mraků – vzkaz příštím účastníkům kempu českého jazyka

napsáno anonymně, řazeno abecedně dle prvních písmen vzkazu

- Carpe diem!
- Jak přežít kemp ČJL:
    1. klást odpor je naprosto zbytečné
    2. zapomeň slovo NE
    3. poslouchej Blanku
    4. najdi si dobrou partu

5. pokud jsi chlapec, najdi si tři krásné a oddané kamarádky
6. pokud jsi dívka, najdi si dvě průměrné kamarádky, které tě nezastíní, a zároveň si najdi jednoho kamaráda, který ti bude trpělivě a oddaně drbat záda
7. svět se netočí kolem tebe, ale kolem sebe
8. provazy jako provazy
9. plavec je mdlý a zlomil už vesla,
   moře je velké a TY tak malý,
   moře je velké a síla už klesla,
   a konec kempu je v dáli a v dáli…vstup a neubliž
10. pokud jsi z konzervatoře, souhlas s každou pravdou
11. Maruška, Eva a Blanka určují tvůj směr života (občas i Hasan)

- „Každý člověk by měl něco hledat.“ Karel Čapek
- Každý svůj výtvor posuzuj odsud – z mraků, s božským nadhledem.
- Nezapomeň si to pořádně užít!
- Radujte se z maličkostí!
- Rozšiřujte své obzory!
- Tam, kde bývalo zataženo, spatříte pojednou úplně nový kousek nebe.
- Užijte si to tak jako my!
- Zahoď starosti, koutky nahoru a všechny předsudky stranou. Zas tak špatné to není – nastartovat se týden dopředu. ☺ Čeština je krásná a bez ní bychom byli neúplní. To si pište!
- Žít není totéž co existovat.

závěr

Bylo to úžasné!

5 Použitá literatura

BAKOVÁ, H. Psychologie písma: humanistický přístup v poznávání osobnosti z rukopisu. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5154-2.

BAKOVÁ, H. Portréty historických osobností: nejen grafologický pohled: Karel Hynek Mácha, Hugo Haas, Antonín Dvořák, Bedřich Smetana, Božena Němcová, Josef Němec, Theodora Němcová, Josef Florian, Gregor Johann Mendel, Alfons Mucha, Petr Bezruč, Jaroslav Vrchlický. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5129-0.

STANĚK, V.: Neologismy v díle Karla Čapka. In: Naše řeč, ročník 83 (2000), číslo 2, s. 77-96. (http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7565)

BRANDBROOKOVÁ, B.: Karel Čapek-hledání pravdy, poctivosti a pokory. Praha: Nakladatelství Academia, 2006, 293 s.

BURIÁNEK, F.: Karel Čapek. Praha: Československý spisovatel, 1988, 352 s.

ČAPEK, K.: Místo pro Johana!. Praha: Symposium, 1970, 204 s.

ČAPEK, K.: Objektivní metoda v estetice se zřením k výtvarnému umění. In: Týž, Univerzitní studie. Praha: Československý spisovatel, 1987, s. 121- 260.

ČAPEK, K.: Poznámky o tvorbě. II. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1960, 144 s.

ČERNÝ, V.: Karel Čapek, Praha, František Borový, 1936.

DOLEŽAL, L.“ „Karel Čapek a Vladislav Vančura“, in Narativní způsoby české literatury Ivan Klíma, Karel Čapek, Praha, Československý spisovatel, 1965.

HALÍK, M.: *Karel Čapek, život a dílo v datech*, Academia Praha 1983

JANIEC, A.: Svět mezi řádky. Kapitoly o cestopisech Karla Čapka. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2011.

JELÍNEK, M.: Lexikologická a stylistická studie o expresivitě slova. In: Naše řeč, ročník 46 (1963), číslo 2, s. 86-91 (http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4942)

KLÍMA, I.: *Karel Čapek*, Československý spisovatel, Praha 1962

KRÁLIK, O. První řada v díle Karla Čapka, Ostrava, Profil, 1972.

KUDĚLKA, V. Boje o Karla Čapka. 1. vyd. Praha: Academia, 1987.

KUDĚLKA, V. Čapkovo místo ve světové literatuře. In VLAŠÍN, Š. a kol. Kniha o Čapkovi. Kolektivní monografie. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988.

MUKAŘOVSKÝ, J.: *Dějiny české literatury IV*, Victoria Publishing, Praha 1995, ISBN 80-85865-48-3

MUKAŘOVSKÝ, J.: „Vývoj Čapkovy prózy“, Kapitoly z české poetiky, sv. 2, Praha, Svoboda 1948, str. 325-356.

SLOMEK, J.: Slova kolem nás. Arzenál nadávek Karla Čapka (http://jaromir-slomek.blog.tyden.cz/clanky/1318/arzenal-nadavek-karla-capka.html)

SCHNEIDEROVÁ, E.: Klíč k češtině aneb Na češtinu od lesa. Praha. Albatros 2005.

TVORBA KARLA ČAPKA

https://www.mlp.cz/cz/projekty/on-line-projekty/karel-capek/?knihovna&knihovna=0&knihovna=0

6 Kontakt na autora:

PaedDr. Blanka Hejtmánková
Konzervatoř Plzeň
blanka.hejtmankova@seznam.cz